

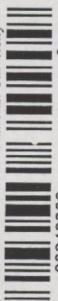
Л-642-У
186869

Литературный
УКЇМ

БЕСПЛАТНО

39-1935

V.N. Karazin Kharkiv National University

00646803

9

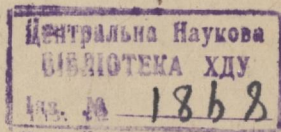
8cy

Л-642-У.

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ЛІТЕРАТУРНИЙ УКІЖ

ЗБІРНИК ЛІТЕРАТУРНИХ ТВОРІВ
СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО
ІНСТИТУТУ ЖУРНАЛІСТИКИ

ПРОВЕРЕНО
ЦНБ 1945

ХАРКІВ

1939

ПРОВЕРЕНО
ЦНБ 1939

1888

ЛІТЕРАТУРНА САМОДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ УКІЖ'у

Збірник, що ми його пропонуємо увазі читача, складений з творів студентів Українського Комуністичного Інституту Журналістики (УКІЖ). Збірник цей виявилося можливим скласти в наслідок конкурсу на кращий літературний твір, оголошеного в 1938-39 навчальному році серед студентів інституту.

Дев'ять товаришів із тих, що подали на конкурс свої твори, були удостоєні премії. Жюрі конкурсу, крім того, визнало за можливе відібрати ще ряд творів, які, на його думку, могли бути вміщені поряд з премійованими в „Літературному УКІЖ'і“.

Тут, таким чином, репрезентовано більш однієї десятої студентів інституту. Такий великий процент пишучих пояснюється, зрозуміло, специфічним профілем УКІЖ'у—готувати кадри радянських журналістів, фахівців пера. Чи дивно, в такому разі, що велике число майбутніх газетярів у вільний від навчання час пробують свої сили в галузі художньої літератури,—ідучи від нарису до оповідання й віршу, до повісті й поеми.

На лекціях з історії літератури раз-у-раз доводиться зустрічатися з підвищеним інтересом слухачів до питань літературної техніки: — „Як побудована „Анна Каренина?“ „В чому особливості некрасовської поетичної мови?“ „Які характерні ознаки поетичної системи Маяковського?“ Все це запитувалось не тільки з суто академічної цікавості, але з затаєним почуттям майбутнього суперника, що плекає в своїй дев'ятнадцятирічній душі гордовите бажання колись перевершити геніальними творіннями як мінімум трьохчотирьох класиків, узятих разом.

Щасливі бажання. Щасливий вік. Вік, коли все здається легко досягнуваним, коли кожний юнак-початківець мріє означити своє майбутнє життя небувалими досі послугами вітчизняній радянській літературі.

Студенти часто приносили викладачеві і свої твори—чи то в віршах, чи то в прозі. Їм говорилося те, що потрібно на весь голос повторити і у цій передмові: твори більшої кількості початківців—твори здібних людей. Аджеж

без літературної здібності, очевидно, не існувало б і потягу до літературної творчості. Але треба пам'ятати, що всі без винятку люди здібні у якійсь галузі. З них видатними фахівцями, тим більш творцями, стає дуже і дуже не багато: ті, хто трудом і набутою культурою показують, що вони здібні були створити. Решта—хто не поставився до свого фаху, як до справи всього життя, всього існування свого, хто не розвинув до останку своїх здібностей, хто не засвоїв усієї велетенської культурної спадщини, хто не ставиться критично до кожного слова, до кожної думки своєї—той ні фахівцем, ні тим більше—творцем ніколи не ставав.

І треба сказати, що ці прописні істини добре засвоювалися товаришами. Явищ літературного зазнайства чи самозакоханості ми не зустрічали. Тим більше, що і підстав для цього в творчості студентів-авторів покищо немає. Всі автори вміщених тут творів тільки починають свій творчий путь, і бездоганних віршів, нарисів чи оповідань в збірнику немає жодного. Кращі з вміщених тут творів—тільки обіцянка майбутніх успіхів, і то за умовою наполегливої роботи над своїми здібностями і над підвищенням свого загально-культурного рівня.

Особливо, думаю, це стосується поетів. Елементарна поетична техніка в них є (видимо, в результаті самовдосконалення, але і певної допомоги керівника літгуртка, поета Крижанівського). Але переважній більшості поетів покищо бракує, насамперед, власного поетичного голосу (особливо сильно відчуваються впливи В. Сосюри), а також певної оригінальності мови. Так, прикро вражають шаблонні епітети „юний“, „свіжий“, „бадьорий“ у переважній більшості віршів.

Тематика поетичних творів, звичайно, сьогоднішня, оптимістична, актуальна. Поети УКІЖ'у присвячують свої вірші товаришеві Сталіну, радісним нашим дням, героїці громадянської війни, любимій радянській батьківщині, почуттям, що панують в серцях молодих радянських патріотів.

Велике місце займають вірші з любовною тематикою—річ цілком зрозуміла, особливо, коли взяти на увагу вразливий вік шановних авторів. Варто відзначити, як позитивний факт, що кожен такий твір (напр., тов.тов. Вишневецького, Павленка), присвячений дівчині-товаришеві, що до неї почуття кохання з'єднуються з почуттям товариської поваги. Нарешті, два твори (тов.тов. Бержанер і Зюзя) присвячені О. М. Горькому й Т. Г. Шевченкові.

Із найбільш вдалих хотілося б відзначити вірш „Мати“—тов. Зюзя, де піднята зворушлива і вічно-хвилююча тема материнської любові і вдало розв'язана в ритмах народної пісні; повні глибокого почуття вірші тов.тов. Зюзя („Това-

ришеві"), Задорожного („Вони чесно в бою полягли), присвячені загибелі героїв ленінсько-сталінського комсомолу; нарешті, вірш тов. Вишневецького „Вечір на селі“, що образно і жваво відтворює картину сільського колгоспного пейзажу.

Серед оповідань найбільше місце займають твори, присвячені сьогоднішній тематиці радянської батьківщини. В новелі „Мая“ тов. Бондарев намагається пов'язати почуття молодого батька з радістю радянського громадянина у першотравневий день. Тема любові, переплетена з громадськими почуттями, істотніше розроблена в оповіданні тов. Попеля „Пеони“. Актуальна тема політичної пильності навіть в особистому побуті, підступні методи дії класового ворога розроблені тов. Попелем в трохи штучному сюжеті (квіти як засіб діяння класового ворога в різних цілком обставинах). Крім того, тов. Попель обмежується лише передачею фактів, не розкриваючи читачеві, як же слід оцінити вчинки комсомольця Леоніда, що прогавив ворожу діяльність власної дружини.

Оповідання тов. Себка „Живой источник“, схвалене на конкурсі газети „Харьковский рабочий“, лаконічними засобами створює яскравий і колоритний образ радянського патріота татарина-колгоспника Абдула, що не шкодує свого життя, упіймавши диверсанта на гарячому. Дуже вдалим у цьому оповіданні є розкриття образу Абдула через барвисту легенду татарського народу про старого Асмана.

Бойовим Хасановським дням присвячений нарис тов. Омельченка „Подвиг“. З цим твором перегукується новела тов. Пліша „Відвага“, що розповідає про героїчних прикордонників 20 р.р. Хибою обох творів є слаба розробка психології героїв—вони недостатньо індивідуалізовані.

Оповідання тов. Поліщука „В степи под Херсоном“ належить до числа кращих творів у збірнику. Побудовано на основі фактичних матеріалів, воно створює героїчні типи червоних партизан і, особливо, зворушливий образ хлопчика Гриші.

Три твори звертають на себе увагу, насамперед, непоганими стилістичними засобами. Так, тов. Бичков у невеличкому ще від літературних впливів етюді „Перед бурею“ виявляє тонке почуття морської природи і уміння створити потрібний настрій. Тов. Совгиреві, автору „Где шумел когда-то ковыль“ пощастило створити чудесний пейзаж індустріального Запоріжжя. Тов. Нужний у нарисі „Велика сім'я“ поєднав прекрасну тему інтернаціональної єдності народів СРСР з вдалим стилістичним оформленням цієї теми в піднесеному ліричному плані народної думи.

Тов. Лернер в нарисі „Народження перемоги“ зумів відійти від штампів у своїй спробі створити портрет стахановця Буднього, кращого півскатника Радянського Союзу. Досить жвавий, хоч і не позбавлений публіцистичності, нарис тов. Шапіро „Етапы большого пути“ розповідає про досягнення соціалістичної Каховки, історичного місця славетних боїв Червоної Армії в часи громадянської війни.

Два великих нариси присвячені історичній тематиці і, звичайно, не випадково: студенти УКІЖ'у вивчають історію СРСР, історію літератури, для них близькі і дорогі постаті наших великих попередників минулих поколінь в історії нашої революції. Щира емоція почувається в солідному, ґрунтовно розробленому нарисі тов. Згурського „Царская месть“, присвяченому „суду“ над декабристами. Поряд з знанням матеріалу, тов. Згурський спромігся добре передати і дух епохи і схарактеризувати героїчні образи декабристів, і розкрити всю огидність коронованої потвори Миколи І, і його посіпак. На невеличкому оповіданні з життя Т. Г. Шевченка тов. Станіславський створює образ молодого Тараса, життєрадісного, цікавого до всіх проявів життя и разом повного ненависті до панів.

* * *

З цієї короткої характеристики творчості студентів УКІЖ'у можна побачити, що потяг до літературної діяльності в них справді неабиякий. Звичайно, все це—лише перші спроби. Але вони є свідомством того, що в інституті журналістики існує справжня творча літературна атмосфера. Згадаємо Царськосельський і Ніженський ліцеї, що дали народові Пушкіна, Гоголя, Салтикова. Чи не обумовлено з'явлення цих великих письменників тією атмосферою літературної самодіяльності, що існувала серед ліцеїстів цих учбових закладів?

Зовсім в інших історичних умовах, в розквітлому під сонцем Сталінської Конституції соціалістичноу суспільстві—в десятках і сотнях радянських вузів тисячі чудесних юнаків пробують свої сили в галузі літературної творчості. Хай буде їм щаслива путь, хай працюють вони з усією наполегливістю і пристрасстю радянських юнаків, опановуючи висоти мистецтва. Кращі паростки радянського народу вкладуть і свою творчість у велику скарбницю нашої вітчизняної, нашої радянської літератури.

Ол. ПОЛТОРАЦЬКИЙ.

МИ СЛУХАЛИ ВОЖДЯ

Ти виходиш на трибуну мужній,
І ми чуємо слова твої,
Повні щирості,—для друга дружні,
Теплі, радісні, як наші дні.

В кишлаках, будинках і заводах,
На морях, у небі голубім
Кожне слово, навіть кожен подих
Ми ловили в голосі твоім.

Ці слова, як промені весняні,
Обняли всю землю й океан,
Їх не спинять ні хребти Хінгану,
Ні важкий на півночі туман.

Їх почув єврей і українець,
Слухав тюрк, чукча, армянин.
Їх почув далекий абісінець
І відважного Китая син.

Говорив ти, мудрими словами,
Що країна мужньо молода
Грізно небо крає літаками
І шляхи на полюс проклада,

Підніма синів у стратосферу,
Ісходила океанів дно,
Відчинила у щасливу еру
Золотаво-сонячне вікно.

А. КРИВЕНКО

ПОДНИМЕМ КУБОК ЗОЛОТОЙ!

Сегодня, в праздник всенародный,
Могучий, юный и родной,
За счастье и народ свободный
Поднимем кубок золотой.

Поднимем кубок, жизни полный,
Мы в честь любимого отца,
Кто озарил наш край привольный,
Кто греет разум и сердца.

И тесно, громко, всей семьею,
Друзья, споемте в честь того,
Чье имя надо всей страной
Звучит милее нам всего.

Сегодня, в праздник всенародный,
Друзья, о Сталине родном,
О Конституции Свободной
Свою мы песню запоем.

А. ЗАХАРЧЕНКО

ВІТЧИЗНА

Сторона моя ти рідна,
Славні сталінські літа!
Буйна пісня повносока
Над країною зліта.

Ось поглянь, мій друже,
в хмари,
У глибоку блакить,
Наші там вгорі орлята—
Їх нікому не спинить.

Ти, вітчизно, вічно юна,
Радісна моя весна,
Розквітай же буйним цвітом,
Мов та квітка запашна.

Будь здоровий, любий
Сталін,
На безсмертні літа!
Ясним променем ти світиш
Всім народам із Кремля.

В. НУЖНИЙ

ВЕЛИКА СІМ'Я

Темної ночі з Мінська прийшов поїзд. До чапаєвців їхали гості. Змагаються вони між собою. Шляхом широким йшли від станції до села. Свіжими скибами зябу дихало поле колгоспне. Легенький вітерець ласкав гостей.

Бачили гості, як у темряві ночі зайнялося зарево. Чие горить, не питали, побігли тушити, бо знали—народне воно. З хазяїнами разом носили воду, поки вогонь не погасили. Коли вже врятували табір, за допомогу чапаєвці дякували та й запитали:

— Хто ж ви, люди добрії будете, з якого ж то краю до нас?

— До вас, чапаєвці, їдемо з Білорусії.

— Здрастуйте, друзі, ще раз вам дяка за поміч і до господи колгоспної просимо.

— За що нам дякувать, хіба не наше це діло братам своїм українським помогти у біді? А як на те вже пішло, то й ми вам дякувать будемо за козака вашого Сиротенка Івана. Пильно на варті Іван ваш стоїть, пиймав на границі трьох диверсантів він.

— Дякувати немає нам за що. Сиротенко землю і нашу, і вашу й свою береже... Ворога й супостата били ми разом, однією сім'єю завойоване щастя відстоїмо.

Дружня розмова точилася довго дорогою.

— Оце й не дивно, що ви нам у біді допомогли, та було не так колись люди на світі жили.

Семен Гордієнко розказав таку історію, що про неї вже й знало багато, та вже як прийшлося до слова, згадалось.

— Щось із сто років тому в Прилуках хата бідного єврея горіла. Через місто Тарас Шевченко їхав і, пожежу побачивши, гасити побіг. Вже і загасили вогонь, а він докоряти почав, хто глитайні і паничів послуухав і, склавши руки, нічим не пособив в біді: — Бідак бідакові поміч дати повинен завжди, чи руський він, чи білорус, чи українець, чи єврей.

— Так воно й є, як Тарас завіщав, — сказав дід Криворучко.

Не зчулися за розмовами, як дійшли до села. Розвиднятися вже почало.

Колгосп красувався багатствами. У ресторані новому частували гостей: пили наливку, пили слив'янку, ще й мед подавали. По обіді оглядали багатства. Усе обдивились білорусці: і комори повні з хлібом, і садок з урожаєм, що гілля гнув до землі, стадіон просторий, школу й лікарню нову... і не перелічити всього. Одне слово — мільонер колгосп, де люди, багатством багаті і радістю раді, заможні й щасливо живуть.

Білорусці хвалилися й своїми ділами.

У сутінках підкрався вечір, встала вечірня зірка, покликала ніченька спати.

Вранці ще й роси не випило сонце, плвли моторним човном у Канів до могили Шевченка. У хвилях дніпрових пісня танула м'яко...

Мов думу про щастя розказував старий Криворучко.

— Українців і білорусів доля поєднала. Ось мине вже триста років, як пішов той Наливайко з шляхтою рубатись. І Хмельницький бивсь за волю, не хотів здаватись. Ляхам-катам не давали рабів з нас зробити, не дали їм, препоганим, кіл в єднання вбити. Приєдналась Україна до руського люду, і ніхто більш не розірве міцну нашу дружбу. Це великий люд Росії дав нам поміч, українцям, і вам, білорусам, землю і волюнку та й завоювати.

По сивому Дніпру тепер плвеш, як господар. А скільки ж то горя бачив він, старий дідуган. Віку того жменя було, а крові й сліз пролилося за волю і землю — не вмістиш усього в Дніпрі, — спинивсь зітхнувши Криворучко, і Дніпро принишк, діда сивого слухаючи. — Смирний став ревучий Дніпр, служить народові він. По хатах, по ланах та заводах енергію й світло розносить. Рука робочого Дніпро підкорила. Лани широкополі колгоспні прослались навкруги, глибокою скибу трактор кладе. І скибою тією навік приорані споконвічні бійки та сварки за межу. Наче писанками стали села, веселії села. Залізні птиці у небі шугають, щастя народне стережуть.

Ех, якби то встав Тарас і глянув на наше заможне та вільне, як пісня, життя! І повік життя цього у нас нікому не забрати. А полізе хто, як японцям, ми покажемо, де раки зимують. Наші славні хасановці перебили їх, як зайців. Хай знають поганці — буде всім їм ця судьба, тільки рило свинське сунуть до нашого дому.

— Он і Канів видно, — дзвінко діда перебила трактористка Оля.

Біля човна пройшов пароплав „Кіров“.

— Пароплави з Дніпра швидко плвтимуть у Москву. — вів розмову далі Криворучко Опанас. — Наша рідная столиця п'яти морів портом буде. Партія сказала так, Сталін так сказав, так воно і буде.

Вирисовувалися шпилі Чернечої гори. У білоруського колгоспника Нечеса вирвалася радість з грудей. Словами свого народного поета Янки Купала, він мовив про Тараса:

Чаму у сэрцы беларускім
Песня Тарасава
Адгукнулася, запела
Зразумелым словам?
Бо йшла доля беларуса
З доляй украінца...
Адналькова у поте, у слёзах
Церневым гасцінцам

— Та й правду то Нечес говорить, — знову почав Криворучко. — На могилі Тарасовій — що день кожний люду не злічиш. І звідки він тільки не лине — з великої Росії, з неісходимого Сибіру, з кавказьких гір, сонячної Грузії, з Білорусії — сестри України, з далекої Киргизії... З усіх усюд, з республік братніх, з нової вільної сім'ї, на вік кайдани вже порвавши, народи йдуть Тараса привітати, бо він і наш і їх поет.

А. ЗАДОРЖНИЙ

ЙДУТЬ КОЛОНИ

Нова ера і люди нові.
Розквітає життя щохвилини.
Любий Жовтень, назустріч тобі
Идуть, відважні сини батьківщини.

Їх обличчя ясні, каче відблиск весни
По веселих рядах пробігає.
Йдуть бадьорі комуни сини
І з трибуни їх Сталін вітає.

Йдуть колони знайомих людей,
Всі міцні вони, дужі, мов з сталі,
Пісня ллється з бадьорих грудей,
І у всіх на устах ім'я—Сталін.

Йдуть колони відважних синів
Батьківщину свою привітати.
Рідний Сталін всміхається їм
І любить плем'ям крилатим.

Йде в колонах країна моя,
Всемогутня, ніким не зборима.
Йде в колонах єдина сім'я,
Патріотів радянських родина.

І цей потік залізних колон,
Коли партія скаже—до бою,
За країну піде у вогонь
І свою батьківщину відстоїть.

Хай лиш ворог посміє вступить
На священну землю батьківщини,
Як один, весь народ в одну мить
Грудьми стане на захист країни.

Нова ера і люди нові.
Батьківщина моя розквітає.
Йдуть колони бадьорі, стрункі,
І з трибуни їх Сталін вітає.

Ол. КОКОШКО

П Р И С Я Г А

Бійця орлині мужні груди
В обійми горне вітер—брат,
Як мати пестить, спогад
будить...

І серце думам б'ється в лад.

У далечинь просторів рідних
Втупив свій погляд огняний,
Окинув все, наскільки видно:
Заводи, шахти і лани.

І так застиг. „Країно-мати!
Тобі я вічно вірний син.
Як поклик буде: Захищати!—
За тебе станем, як один.

Ти в нас одна любима мати,
Нам дорога твоя земля.
Синів у тебе є багато
Таких же самих, як і я.

Так слухай же, моя ти рідна,
Що каже син один тобі:
Завжди, як воїн, буду гідний,
Хоробрим, мужнім йтиму в бій.

Поки не згаснуть мої сили,
В огні, в роз'яренім бою,
Не взять нікому до могили
Життя, ні голову мою!

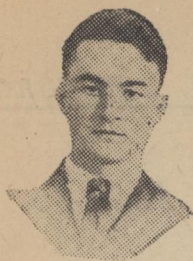
Клянуся серцем, батьківщино,
Клянуся, партія, тобі:
Віддам в потрібную хвилину
Життя за тебе в боротьбі.

А підла зрада і продажність,
Як тільки стане на поріг,—
Від грізного меча поляже,
Сконає в мене біля ніг*.

Палкі слова пливуть над
краєм,
До шахт, заводів, на поля,
Туди, де сонце щастям грає,
Де зірка світить із Кремля.

Країни серце чує сина,
Святу присягу воїна,
Могутня пісня краєм лине,
Хоробрістю напоєна.

В. БОНДАРЕВ

М А Я

(Першотравнева новела)

Вася поспішав.

Злітали феєрверки у парку, заливалась гармонія, гримів джаз. Крутились пари в маскарадних костюмах, з відкритого вікна долітали звуки патефону, сміх, пісня.

„...перше травня!“ — горіли літери. Тріпотіли прапори, лунав гучномовець. Та лише уривки фраз долітали до Васиного слуху. А з пам'яті його не сходили слова записки:

„...Приходь о дев'ятій вечора... зустрічай...“. Кого? — подумав і притис букет пахучих квітів до серця.

Вечір тихий, приємний. Небо миготіло зірками. Доходив далекий дзенькіт трамваю за рогом. Вася непримітно для себе пішов тихими завулками, віддаючись думкам, що роєм налітали. Он за квартал видно корпуси студентського гуртожитку. Там на третьому поверсі Клава жила. Здавалось, віконце всміхалось і манило. Згадав травневі вечори, дихання парку, шепіт дерев, тишу. Згадав перший пронизливий погляд і очі голубі бездонні, що притягували до себе.

...Минув уже рік, а наче вчора все було. Клава захоплено розповідала про село, про навчання. Руки її тримались за кінчики хустки, що розходились у сторони, очі дивились поверх Васиної голови на зігнуту гілку розлогого дуба, кофточка коливалась від хвилювання.

— Працюватиму інженером. Верстати удосконалю. Щоб норми втричі, вдсятеро перекидали. Щоб ти, Васю, все-світні рекорди давав. Щоб наш завод... наш цех... наші люди... наше життя... ну, щоб щастя для всіх усміхалось.

— Ти поет, Клаво!

— Всі закохані були поетами, мій любий Ромео. — І вдарила кінчиком хустки жартома, і закрутилась на каблук, перебираючи хустку, і обняла за плечі так міцно-міцно, що струмом по тілу пройшло якесь радіснохвилююче тремтіння...

— Ат... замріявся, — прошепотів Вася, зіткнувшись з якимсь громадянином. „Треба поспішати. Клава чекає. Здається близько, а хвилини вічністю тягнуться“.

Повернув за ріг. Подумав раптом: „Так що це—виходить, я батько?!...“. І аж розсміявся від здивовання. Далі він уже не міг спокійно йти—вимахував букетом квітів, посміхавсь до перехожих і мало не біг. Здалеку побачив родильну палату.

Не зчувся, як по сходах убіг до прийомної. Схвилювано ходив по коридору, чекав звістки. Чув далекий лепет немовлят, що наче струмок журчав, чув плескіт води (купали дітей), вереск і безперервне „уа-уа-уа!“. Раптом крик пронизливо-голосний схопив за серце, і щось тепле розлилося по всьому тілі. Перший крик немовляти! Людина народжується! „Це ж і Клава так недавно родила,—подумав.—А яка то вона зараз стала?“.

Дивився на подвір'я, бачив, як у відблисках електрики блищала крапля вчорашнього дощу, що спадала з даху. Дививсь, як коливаються тіні електричного фонаря, як у небі зірка промиготіла.

Осяяне тисяччю вогнів місто жило, працювало, творило, веселилось.

— Вітаю вас із дочкою,—почув він тихі, але виразні слова сестри.

— Донька!—вигукнув з радості,—а з Клавою ж як?

— Їй добре, просила не хвилюватись. Ось записка:

„Любий Васю! Дуже-дуже дякую. Я така рада! А в нашої дівчинки оченята голубі-голубі. Потішне таке—пищить і ніжками перебирає.

...Це ж Май завтра. Весна. Твої квіти пахучі такі. Знаєш, Васю, назвемо дочку Маєю. Згода?“.

— Згода!—вирвалось. Підніс листок до губ, поцілував, оглянувся, шукаючи когось, щоб розповісти про свою радість, і вигукнув:

— Мая! Мая народилась!

Й. ВИШНЕВЕЦЬКИЙ

НА ЛИЖАХ

Скільки нас на лижах,
Я не пам'ятаю,
Бо повітря свіже
П'янить, як вино.
Розляглися ниви,
Забілили далі,
Білизна дерева
Одягла давно.
Он стоїть берізка
Інеєм окута.
Де вона поділа
Шовкові листки?
І летять легенькі,
Ніби парашути,
Сніжинки біленькі
На її гілки.
Ну, про що б ти думав
В отакі хвилини,
Коли мало місця
Серцю у грудях?
Розрізають лижі
Снігові рівнини,
Де відбите сонце
Мерехтить в очах.
Червоніють шоки,
Ніби на морозі
Червоніє сонце
У вечірній час.
В снігових наметах
Чи то по дорозі
Пробігають лижі,
Слухаючи нас.

Як один—костюми,
Як один—берети.
— Ну, яка відміна?
Де її шукать?
Я про це подумав,
Але тільки—де там:
На неї не схожа
Ні одна з дівчат.
Он вона шагає,
Майже попереду.
На губах-черешнях
Усмішка ясна,
Кучері в повітрі
В'ються спід берета,
На краєчках іней,
Ніби сивина.
Я не раз про неї
Таємниче думав:
— Скільки мені щастя
Принесла вона,
Дівчина-товариш
В лижному костюмі.
Ось вона і зараз
Кличе—доганяй!
Ще і ще напружив
Молодечі м'язи,
Полоснули лижі—
Вітер у лице.
І тебе догнати
Хочеться відразу,
Аж шоками вітер
Лоскотно тече.

Г. ЗЮЗЬ

ТИ РОСТИШ САДИ ШОВКОВІ...

Скільки днів ясних, чудових,
Скільки юних весен-літ
Ти ростиш сади шовкові
І збираєш стиглий плід.

Ой, навколо гук і луни,
Як проходять поїзди!
Я прийду до тебе, юна,
У твої зелен-сади.

Шлях відкриють семафори,—
Повз твої рясні сади
У степи—пшеничне море—
Я проводжу поїзди.

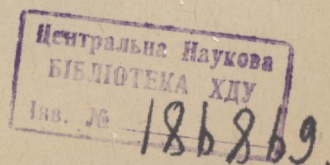
Я назву твоє імення,
Що ніжніше всіх других,
Садівник садів зелених,
Мій товариш дорогий.

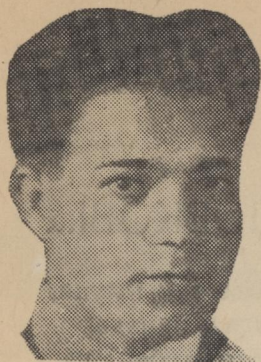
Кожен ранок, кожен вечір...
Ти махаєш: „Будь здоров,
Машиністе мій сердечний,
Машиністе-чорнобров!“

Буду знов вести состави
І скажу товаришам:
„У садах, у кучерявих,
Хату бачите ви там...“

Шлеш мені ясну усмішку,
Життераду, чарівну...
(В ній лукавства є вже трішки
в дев'ятнадцяту весну).

Поїзд мій промчить невпинно...
І скажу я їм тоді:
„Там живе моя дружина,
Садівник рясних садів“.

А. КУЧЕРУК

РАССТАВАНЬЕ

Ласково ты смотришь из окна вагона,
Поезд, отдохнувши, трогается в путь.
У тебя, Маруся, дальняя дорога,
На тебя еще раз хочется взглянуть,
На твою, родная, милую улыбку,
Очи голубые, нежное лицо.
И я вспоминаю... в школе—в семилетке
Встретились впервые, вышли на крыльцо.

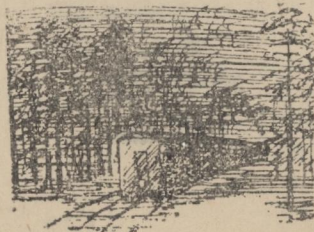
Веял влажный ветер. Наступала осень.
И сентябрь серебристый медленно желтел.
А затем—учеба, звуки новых песен,
Много кропотливых комсомольских дел.

Мы с тобой ходили на поле далеко,
В мастерские школы, в КСМ бюро;
Спорили, смеялись, делали уроки,
На реке бывали, ездили в село.

А теперь ты водишь самолеты смело,
В голубых пространствах пролагаешь путь.
Так мечты лет детских превратились в дело.
Помнишь, говорила: „В небо подымусь“.

И, взлетая гордо на любимой птице,
В рейс летишь далекий, кружишь над Москвой,
А тебе горячий шлет привет столица,
Славный полководец — Сталин дорогой.

...Ласково ты смотришь из окна вагона,
Поезд тихо-тихо трогается в путь.
Я один остался на краю перрона,
Чтоб еще разочек на тебя взглянуть.

Г. СЕБКО

ЖИВОЙ ИСТОЧНИК

(НОВЕЛЛА)

В палате одной из больниц южного берега Крыма нас было двое: я и старик-колхозник, по имени Абдул. Обычно разговорчивый, сегодня он лежал молча и улыбался. Несколько раз я старался втянуть его в разговор, но все попытки мои были тщетны. Я досадливо отвернулся от него.

Неожиданно старик заговорил:

— Мой молодой друг хотел знать, почему я лежу в этой светлой комнате,—медленно произнес он с легким татарским акцентом.—Терпение, юноша, и ты все узнаешь. Узнаешь, что искал старый Абдул и что нашел, о чем он думал многие годы своей жизни и о чем он думает сейчас...

Старик замолчал. Он поправил правой рукой одеяло, прикрыл ею глаза, как бы собираясь с мыслями, потом рука скользнула вниз, веки дрогнули, лицо оживилось—он продолжал:

— Было это очень давно. Высоко-высоко в горах, где царствовали дикие звери да орлы мостили свои гнезда, жил старый—престарый Асман со своей старухой Айял. Слабы были они и собирали шишки да жолуди. Как-то Асман ушел в лес. Прошел день—нет Асмана, прошла ночь—нет Асмана. Утром Айял вся в слезах искала своего старика.

— А-а-а-ас-ма-а-а-ан!—кричала она старческим голосом, но было тихо. Она опять кричала, опять тихо.

— Где-нибудь упал старик, разбился,—думала Айял. Страх одиночества сковал ее старое сердце. Многие десятилетия прожили они вместе в мире и любви... Но вот видит старуха, идет молодой красивый парень. Идет и смеется.

— Чего, дурень, смеешься, видя на моем лице великое горе?—проговорила старуха.

— Посмотри, Айял, не видишь ли ты во мне чего знакомого?—ответил юноша.

И, действительно, Айял услышала в голосе что-то близкое. Она стала присматриваться и увидела, что на нем одежда ее Асмана.

— Ах ты, злодей! Ты убил моего старика! Будь ты проклят!—в отчаянии закричала старуха.

— Постой, постой. Я ведь и есть Асман!

Странно знакомый голос заставил ее снова присмотреться к молодому человеку. Она узнает глаза Асмана, она узнает его таким, каким он был пятьдесят лет назад. Но не верила своим глазам Айял. И рассказал Асман, что, собирая жолуди вон на той горе, он сильно устал, жажда томила его и подкашивала ноги. Присел. Но чу — слышен шум падающего ручейка. Он дополз до родника, глотнул воды и заснул. Проснулся и чувствует необычайную легкость и силу в теле. Посмотрел в ручей — ему улыбалось молодое лицо...

Не дослушала Айял и побежала, что есть силы, к роднику...

Рассказчик неожиданно умолк. Пауза длилась минуту — две.

— Тысячи лет наш народ только мечтал о счастливой жизни. Но взошло яркое солнце. Оно осветило дорогу к живительному источнику через скалистые горы, непроходимые леса и коварные болота. Много-много стариков и старух вдохнули горный воздух орлов, получили вторую молодость, вторую жизнь.

Многие годы своей жизни я думал о молодости, о старости, о смысле жизни. В моей старой голове роилось много неясных дум. Они, как морские волны, нагоняли друг друга, но, как бы освещенные луной, оставались неясными. Казалось, еще одно усилие, и будет разгадана эта загадка. Старый Асман в народной легенде глотнул живительной воды и стал молод. Я тоже старый. Я тоже как бы помолодел. Советская власть, как живительная вода, придала мне сил, привила интерес к жизни. Но все это я только смутно чувствовал — объяснить же не мог... Я готов был отдать все за народ, но я еще не знал, на что я способен, как понять то, что во мне произошло.

И вот один случай помог мне разобраться в этом.

Солнце садилось в волны моря, как улыбающийся ребенок в купель. Ай-Петри еще грел свои старые бока в его лучах. Между скал и темных пропастей, между бархатной зеленью виноградников ползла асфальтовая дорога и поблескивала своей широкой спиной.

Я заканчивал работу возле виноградника. Вдруг до моего слуха донеслось неясное шуршанье бумаги. Я осторожно приблизился к тому месту и увидел сидящего молодого человека в белой рубаше, какие обычно носят отдыхающие. Он поспешно черкал что-то на листе бумаги. Из-под карандаша возникал план дороги, гор, ниже дороги — обозначения домов и изрезанного берега моря.

Я знал, что асфальтовая дорога — это артерия Крыма. Перережь ее — и обескровится горный полуостров. Я знал,

что есть такие люди, которые хотят перерезать нам не только артерии, но и горло. Так зачем этот человек рисовал дорогу у крутого поворота? Не волчье ли он затевает дело?

— Послушайте, вы хорошо рисуете,—произнес я. Тот от неожиданности выронил бумаги и быстро поднялся.

Я заметил: многие листы также были изрисованы.

— Сейчас темнеет,—сказал я незнакомцу,—не желаете ли отведать хорошего винца? Моя сакля вон за тем участком виноградника.

— Нет, спасибо, мне некогда,—ответил тот, собирая листы. Он хотел уходить. Я преградил дорогу. Секунда—и мы уже барахтались на земле, цеплялись руками и ногами за камень, старались схватить один другого за горло. Неожиданно мы полетели куда-то вниз, и вот я лежу с переломом левой руки, а тот попал под меня и расшибся, кажется, насмерть..

Вот почему я лежу в этой комнате, вот о чем я думаю...

ТОВАРИШЕВІ

*Присвячую пам'яті
т. Вітряка — комсо-
мольського активіста,
по-звір'ячому забитого
куркулями в часи ко-
лективізації.*

Автор.

Стигли малинові зорі,
Місяць пливе в вишині,—
Друже мій давній, ти вчора
Знову приснився мені.

Наче не вечір, не зорі,
Наче і ти, і не ти...
Дивишся, як з осокорів
Листя пожовкле летить.

Падає листя додола,
В тиші осінній дзвенить;
Срібні тумани в роздолах,
Геть затопили лани.

Потім шумить завірюха,
Снігом сади закида,—
Постріли чуються глухо
У побілілих садах.

В тебе все в крові обличчя...
Кепка звалилась до ніг...
Хто це там плаче чи кличе
Крізь завірюху та сніг?...

Ніби прискочив до тебе,
Ніби торкнувся плеча...
Очі синіли як небо,
Молодість в'яла в очах.

Маки червоні та тіні
Там на снігу у садах.
Мати схилилась з тремтінням,
Мати над сином рида.

Ранок. Всміхається сонце
Крізь тумани в осінніх полях.
Десь співають пісень
комсомольці,
І знамена полощуть, шумлять.

Наче маком простори
покрились,
Наче знову весна молода!

Де ж ти, друже далекий
і милий?
Чом не йдеш ти у наших
рядах,
Не всміхаєшся сонцю і святу?

Їх пройшло, не вернулось
багато..
Їх могили лежать у гаїв,
Наче свідки минулих боїв.

Микола ПОПЕЛЬ

ПЕОНИ

(НОВЕЛА)

I.

Упав на землю вечір, як воронів стая. Потворні тіні мережила ніч. Леонід втомлений поспішав додому. Звиклим рухом повернув у дверях ключ і опинився в кімнаті.

На столі стояли речі, що гнітили Леоніда своєю раптовою появою, обвивали незрозумілим хвилюванням.

Спогади вп'ялись у груди шипшиною, обвили голову пекучими думами. Чому прийшли вони темної ночі, полонити і знущатися? Не вернути їм ясного образу. То вчора було неповернене?

Леонід сидів на канапі. Підвів голову. Хто приніс букет цей полум'яного кольору? Він стоїть ось на столі і ніби з кожної квітки визирає оката змія, сичить: ми тут. А де твій батько? Це, здається, вчора було...

...1916 рік... Біля дверей стояла незнайома дівчинка. Як же вона зайшла, що хлопець і не помітив? Бистроока, вона дивилась на нього, простягала руку з квітами, що переливали яхонтом. Хлопчина хотів узяти їх, але мати нагодила і ніжно ті квіти на стіл поставила. Дівчатко, обдароване цукерками, вийшло. Мати прочитала записку, поклала її на батьків стіл і десь пішла. Батько пізно повернувся з лікарні, відпочиває. Ніколи Леонід не чіпав батькових паперів. А от зараз не стримався, узяв ту записку. Прочитає й побіжить у школу. Ай, досада. Треба вже йти, а тут щось незрозуміле.

„Григорій Мойсеевич! Невимовно вдячні Вам. Ви врятували нашу єдину донечку. Немає меж нашої радості. Прийміть цей скромний подарунок від нашої Людмилочки. Цілуємо Вас і низько кланяємось. 15 травня.“

Підпис був нерозбірливий. Та де там довго думати. Хлопець схопився й побіг щодуху.

Повертався додому і тихо співав. Про що він співав тоді? День ясного сонця зливою бурунив по місту. Тополі парку таємниче перешіптувались, як закохані. І пісня дитяча танула в цьому шепоті. Відчинив двері та й застиг здивований. В кімнаті нікого не було. Квіти валялись по всій підлозі. Хтось потоптав їх. Вони в'янули, щоб уже

більше ніколи не всміхатися весні—молодості. Ось квітка... Червона голівка її була розчавлена—маковим цвітом потекла.

Лише тепер Леонід роздивився, що це були пеони—квітників володарі. Це їх дівчинка принесла. І в нас є такі квіти. О, як Леонід любить їх, доглядає. Він навіть знає історію пеонів. Пеони мають захоплюючу історію. Ага... їх називали пеонами на честь якогось міфічного грецького бога здоров'я—Пеона. Так батько казав. А потім...

Увійшла приголомшена мати. Батька заарештували жандарі... З квітами йому були підкинуті прокламації. Хлопець нічого не розуміє. Виростеш, зрозумієш,—голосить чи каже мати? Скільки років пройшло...

— Лео, чому ти не роздягаєшся?—з докором запитала мати, і від її голосу Леонід ніби прокинувся. Спогади раптово спалахнули і згоріли доостанку.

II.

Вікно було розчинене. Запашний лагідний вітрець котився у кімнату. Як пестливе дівча, загравав він з парубочьким чубом, лоскотав. Леонід прокинувся. Сьогодні вихідний. На завод не треба йти.

Після зарядки Леонід взявся за книжки. Велика сила в них—полонить і захоплює. І поринув у той особливий книжковий світ з усією юністю. У двері хтось постукав. Загадково й трепетно стукала чиясь рука. Може з заводу хто?

— Прошу!—підвівся зза столу.

Біля порога стояла постать у сяючому наряді. А, це дівчина! Красуня внесла з вулиці багато сонця, і воно сліпить. Губи її міцно тримали напружену, стриману й чаруючу посмішку. Мабуть молодий господар не впізнає її.

— Прошу пробачення, Леонід Григорович. Але... Я не буду вас довго затримувати. Адже давня дружба—старе вино. В ньому радість і забуття. Не пізнаєте?

— Ала! Грім з ясного неба! Правильно. Як же це?

Руйнуючий жар роздмухала в грудях хлопця ця дівчина. Вона зовсім не похожа на ту дівчинку-школярку. А колись... Пригадав. Незрозуміле, незмірне почуття охопило тоді учня семирічки. Хотілось, щоб та Алочка була лише біля нього. Та й чи захоче вона товаришувати з ним? Очі—чисте жабуриння! Ні, він таки їй скаже. Підійде і скаже: Алочко, хочеш, я тобі квіти принесу?

Рясний квітник був у лікаря. Ніхто, навіть сестри, не вміли так доглядати жителів пишної клумби. Без дозволу Лео дівчата тут нічого не робили. Ось білі пеони, витонченої чистоти; червоні—відтінки глибокі, тони якості теплі, м'які, а пелюстки перламутром оздоблені. Найкращі вибрав

і поніс. Але вона шпурнула тим букетом йому в лице. Як це було боляче невимовно.

А тепер Ала сидить і пильно вдивляється в давно знайомі риси лица. Ніби з жалю губи дівчини трохи кривляться, немов би вимагають: та відповідай хуткіше. Щось дуже зів'яв ти, хлопче, бадьорістю.

Дівочий костюм був маєвий. Він злегка прикривав стрункий стан спортсменки. Та ж посмішка збереглась. Очі стали більш лукавими. А на лиці—дві ямочки. Усміхнеться—зарум'яниться, посумнішає—з ямок розцвітає маківка. Очі—здається в їхні розрізи на небо дивишся. Чоловіча стрижка. Відважна й хороша дівчина.

Голос молодого інженера звучав якось незвичайно, мінорними нотками переплітаючись. Відчула—він ще любить. Цей мужчина палкої душі, але без витонченості. Голос ко-струбатий, але приємний. Здавалось, що то на міцний дубчак натягнута струна. Трохи грубовато вона бренить, зате грає на ній досвідчений майстер. Грає і хвилюється.

— Вже другий рік я тут працюю на хімічному заводі. Закінчила технікум. Випадково довідалась про тебе. Квіти,—то я вчора занесла, щоб ти здогадався.

— То ти?!—Але Леонід стримався. Боляче. Дурниці.— А я старшим інженером на заводі номер 77...

III.

Інженер, завжди вдумливий, урівноважений, був чомусь знервований, поспішав. Це помітили товариші, але не допитувались. Леонід багато передумав за ці дні. Все перебрав, зважив. Сьогодні умовились побачитись. Ніби між іншим. Піти з квітами й прямо бухнути? Ні, краще без квіт.

Над містом малинові стрічки розгорнула зоря вечірна. Дереву парку прислухались, насторожились. Ось-ось загомонять. Леонід наблизився до дівчини тихо, немов кішка,—крадучись. Слова не промовив. Пішов поруч. То була вона.

— А я чекала на тебе,—тихо і обворожливо шепнула береза.

— А я поспішав до тебе,—прогомнів дубчак.

... В димівці Леоніда Григоровича нова господарка з'явилась. Мати не намілюється—втіха і радість. Кімната помолодшала. Квіти скрізь. Он на столі красується букет із пeonів. Леонід уже полюбив і квіти. Вона, ця дівчина, сповнила його ще більшою любов'ю до своєї роботи, заводу. Спогади про батька не так боляче відчувались.

Одного разу, коли Леонід збирався йти на роботу, Ала ображено кинула:

— Лео, я хочу на завод. Скучно мені цілими днями сидіти без тебе. Дистань мені перепустку,—пригорнулась, защебе-

тала.—Я буду тобі допомагати, Лео. Через тебе ж кинула роботу.

— Як через мене?—хотів заперечити Леонід. Сама ж кинула. Але змовчав. Хай, вона ж молода...

Інженеру довіряли. Ала Бережна перепустку на завод одержала.

Кожного ранку молода пара приходила на завод, і в кабінеті старшого інженера закипала робота. Радів Леонід. Жартував,—оце дівчисько все вмє робити чудово. Фотографувати вмє. Цікавиться його роботою, в цех заходить. Справжній товариш.

— Щастя—мати таку дружину,—зауважували товариші з технічного відділу. Леонід лише посміхався.—І сюди квіти носить. Чудові, заманливі букети.

Робота з оформленням проектів була в розпалі. Подружжя поверталось додому пізно.

Ала дуже часто ходила до своєї матері, що жила в цьому місті. Йшла сама, без Леоніда, посилаючись на його перевтому. Ну, що ж, Ала жаліє його.

Якось Леонід, коли вони їхали на завод, запитав:

— Алочко, чому ти щоразу сама ходиш до матері? Невже я поганий провожатий? А потім, кинь квіти. Чому ти завжди носиш їх на завод? Доволі прикрашувати мій кабінет.

— Милий, який ти чудний. Для тебе ж усе. Хай ми будемо з квітами. А мати... От, дурненький мій, вона тобі такий чудовий подарунок готовить...

В одному з цехів заводу стався вибух. Мов зловісний постріл перед боєм, ударив він хлопця у саме серце. Експерти встановили—у топильному цеху були вибухові речовини. Люди заводу насторожились. На велетенське серце машинного колоса зроблено замах. Це замах на життя молодого інженера. Йому вітчизна доручила дуже відповідальну справу. Поставила сюди, щоб це серце без перебоїв пульсувало. Та ні, ні! Нема тієї сили, яка зупинила б великий конвеєр.

Насторожилась і Ала. Вона все робить, щоб переконати Леоніда, що дружина—перший друг. Він повинен помітити її переживання. Не інакше! А потім уголос:

— Любий,—пригорталась, скаржилась.—Послухай мене. Треба судити майстрів. Вони винні. Збудешся... Ах, ні... ну, просто не будеш хвилюватися. Це ж так ясно...

— Ні,—відповів Лео і, не сказавши нічого дружині, пішов на завод.

Вибух той потряс, зранив і приголомшив інженера неправо. Що це? В який глухий кут завело його життя.

Леонід сидів за столом, слухав. Наче хтось загнав гвіздок у серце—пече невимовно. Кожне слово цієї людини, яка розмовляє з ним,—ніби молот, що з розгону вдарає по

тому гвіздку. Провалитися б крізь землю. А дійсність—уперта річ.

— Нещодавно встановлено: вашого батька заарештовано за більшовицьку роботу 1916 р. Помер він у тюрмі. Це ви знаєте,—відстукувала людина.—Батька спровоковано—підкинуто прокламації. Авторитетного лікаря-більшовика охоранці було невідгідно тримати на волі. Так, прокламації були в пеонах—подарунку.

Інженер заводу номер 77 вже нічого не чув. Так, так. Все змішалось у пекельну кульку, що засіла в грудях.

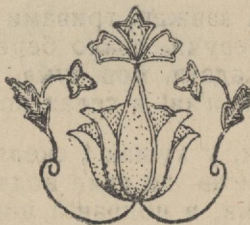
— Ви не хвилюйтесь, заспокойтесь,—продовжувала людина.—Квіти вашому батькові тоді переслав провокатор Стратон Бережний—батько вашої дружини. Але...

Пекуча кулька розірвалася з страшною силою. Від цього наче залізо розтоплене розлилось по всьому тілі інженера. Пече. Важко стало дихати... Он воно що! Ах ти...

— Але то тільки початок.—Кашкет з червоною зіркою наблизився до Леоніда.—Розумієте? Ала Бережна у квітах переносила на завод динаміт, який передавала їй фашистська розвідка. Ви не помітили? Бережна в зів'ялих букетах зберігала вибухові речовини. Вичікувала слушного моменту. Оці об'єкти на фото впізнаєте? Що зможете додати до сказаного?

... Додому прийшов Леонід розбитий. Що він скаже тепер товаришам, колективу? Люди глибоко вміють бачити правду. Інженер невільно зробив злочин. Рожеве мереживо на його очі поклала диверсантка, обплутала... Хай про це судить великий розум колективу.

Леонід нашвидку зібрав папери. Подивився на комсомольський квиток, поклав його у внутрішню кишеню і, спотикаючись, поспішав у комсомольський комітет заводу.

М. ДОНЧЕНКО

НАД МОРЕМ

Я стояв на скелі над ревучим морем
І дививсь на чорні буряні вали;
А вони злітали в промені прозорі,
Обмивали скелі, бились і гули.

Море, моє море! сиві твої гриви
В клекотінні вічним наганяли шум;
І вслухались гори в рокіт, переливи,
Гори супокою і глибоких дум.

А внизу кипіла білосніжна піна,
Мов колись в чеканні хвилювався я...
Чи не прийде знову чорнокося Діна,
Як тоді ходила слухать солов'я?

Чи не прийде Діна вечором садами—
Передать з аула у партком листа?
Може знов обійме смуглими руками,
Спалить моє серце, щоки і уста?

Маривом постала ніч в моїй уяві,
Темні силуети кримських верховин...
Партизан залишив, в хаші кучеряві
Пробиравсь до Діни з другом бойовим.

Море, як і завжди, гривами котилось,
Жалібно ревучи, рвало береги.
У Криму кадети, мов чума, носились,
Нишпорили п'яні в селах вороги...

І тоді на згір'ях, у кущах і скелях,
В плавнях очеретів, де гние вода,
Стомлений боями, в подраній шинелі,
Гартував загони партизан Курда...

Як шукали зорі в хвилях прохолоди,
Ароматом пахли трави і плоди,
В зрадливій темряві крізь сади, городи
Поспішала Діна у загін Курди.

Шелестіли віти в мороці нічному,
З нетерпінням Діну я чекав тоді;
Ніби чув вже близько жданий і знайомий
Голос комсомолки, ніжний, молодий.

Раптом загриміли викрики шаленні,
Мов, зірвавшись з кручі, заревів арик...
Стиснулося серце, струм ударив в скроні,
Коли чув на схилі постріли і крик...

Потім... все ушухло у пітьмі липневій,
Лиш шуміли айстри, горді, чарівні,
Та ридало море; солов'їні трелі
Танули поволі в сивій далині...

Довго ще, вслухавшись, ждав любиму Діну,
А коли погасли зорі в вишині.
В розпачі вернувся до свого загону,
Але й там не стрів я постаті її...

.

Де поділась Діна? Я не чув, не знаю;
Чом в ту ніч до мене не прийшла вона?..
Я й тепер за нею мріями блукаю,
Хоч її між нами двадцять літ нема!

НІЖНО-СИНІЙ ВЕЧІР...

Ніжно-синій вечір аромат приносить,
Грається ласкаво вітер на устах:
— Бондарева Майя! Скільки, скільки років!
І в обох іскриться радість на очах.

Радість лине з серця. Воно тепле-тепле.
— Майю, ну розкажуй, ну скоріш про все...
А вона: „Володю, тебе ж не впізнати,
Колись батраком був, тепер—інженер.“

Середнього росту, з кучерявим чубом,
Що розкішно в'ється, падає на лоб.
Очі променисті, з голубим відблиском,
Свіже, загоріле, бронзове чоло.

Усміхнулась Майя. „Тебе не впізнати,“—
(Подумала знову). А колись було...
Вибіжить хлоп'ятко, в лахміттях, голодне.
Сиротою знало його все село.

В боях за Радвладу поліг його батько.
Матір розстріляли... Найшли в куркулів
(пригадалось Майї). А в очах краплинки...
Повівав вечірній вітерець з степів.

З клубу заводського полилася пісня.
Музика про щастя і величність днів
Линула в простори, губилась в пшеницях—
В золотистих хвилях неоглядних нив.

П. ОМЕЛЬЧЕНКО

ПОДВИГ

(БОЙОВІ ЕПІЗОДИ)

На третю добу, вже далеко від фронту, у Владивостоцькому воєнному госпіталі, він прийшов до свідомості. Хотів підвестись, але щось ніби приковувало його до ліжка. Здивований, обводив поглядом палату.

В тиші прозвучав лагідний жіночий голос:

— Спокійно, товаришу лейтенант. Вам заборонено рухатись.

— Це була сестра. З усмішкою вона наблизилась до хворого.

— Що зі мною? Я ранений?

— Пусте, головне—живий.

— А висоти?... Там, біля Хасана... чия взяла?

— Над Заозерною і Безим'яною майорять червоні прапори. Ворога розгромлено. Так що все в порядку, товаришу лейтенант!

Останні слова сестра вимовила тоном рапорту, в жарт взявши під козирьок.

Швидко запрацював мозок. В уяві виразно повсталася картина того, що сталося.

I

День був сірий, похмурий. В повітрі пахло порохом і свіжим сіном. Дуло вологою. Важкі олив'яні хмари низько повзли над вершинами сопок. Гуркіт гармат нагадував громовицю, як буває в горобину ніч.

Першою заговорила японська артилерія, їй почала відповідати наша. За кілька хвилин зав'язалась артилерійська дуель, що продовжувалась кілька годин безугавно. Радянські артилеристи били без промаху, знищуючи одну за однією вогневі точки ворога. Червоноармійці гострими дотепами супроводжували кожен вибух радянського снаряда на японських укріпленнях.

Раптом загуділо небо. Над головою показалися літаки. Рев моторів заглушив гуркіт гармат. Строем, як на парад, летять горді сталінські соколи. Спокій, витримка, чудова виучка відчувається в їх польоті. Ось вони закружляли над ворожими позиціями. Хтось вигукнув:

— Угощайтесь, самурай!

Ніби стверджуючи його слова, страшний вибух потряс землю. На місці японських укріплень виросли стовпи густого чорного диму. Бойове снарядження, дротяні загорожі, уламки артилерії, пошматовані трупи самураїв — все злітає в повітря, ворогові нема пощади...

На невеличкій сопці розташувався кулеметний підрозділ лейтенанта Стріхи Архипа Дорофійовича. Його завданням було прикривати наступ батальйону з флангу.

Бійці пильно стежили за горизонтом. Вони помітили, як перед ними, метрів за сто від сопки, виросла кукурудза. Це „чудо“ нікого не здивувало. Ясно, що ворог вдавсь до чергової вигадки.

— Без команди не стрілять, — попереджує лейтенант.

Повільно наближається кукурудза до бійців, довгими здаються хвилини чекання. Нарешті впало бадилля на землю і оголило великий загін самураїв. Наперед вискочив офіцер, шаблею махає. Крик — Банзай!.. повисає у повітрі.

— Вогонь! — командує Стріха.

Чітко запрацювали „Максими“. Як підрізані, повалилися на землю перші ряди противника.

— Банзай!.. Банзай!.. — репетує офіцер.

Але, побачивши, що самураї накивали п'ятами, він вирішив, що краще буде не відставати від них.

II

Поразка на підступах до сопки не вгамувала ворога. Він твердо вирішив знищити підрозділ лейтенанта Стріхи, який зайняв вигідну стратегічну позицію.

З тунелю виповзли два бронепоїзди, звідкись появились гармати. На сопку посипались снаряди. Засвистіли в повітрі осколки, здригнулася під ногами земля. Димом і смрадом окутало кулеметників, піском сліпило очі.

Під прикриттям вогню посунули в наступ самураї. Та мужність не покидала бійців. Вони нещадно поливали ворога гарячим свинцевим дощем.

Замовк один кулемет. Рискуючи життям, Стріха вирішив пробратися до нього. По дорозі натрапив на окіп, де засіли чотири самураї. Кинув гранату. Два з них не встигли навіть підвестись — полягли на місці, третього приколос багнетом... В цю ж мить щось важке звалилося на голову, і він загубив рівновагу.

Розплющивши очі, Стріха побачив біля себе знайоме обличчя бійця Айтрабекова Даньяра.

— Ти?

— Я, товаришу лейтенант. А ось він...

Айтрабеков Даньяр кивнув головою на траву, де стікав кров'ю четвертий самурай, і додав:

— Той, що прикладом стукнув вас. Намірився був і штиком... Як бачите, вдалось попередити.

Вони міцно потиснули один одному руки...

Щодалі дужче насідають знахабнілі самураї на сопку. В окопи кулеметників летять гранати, але не встигають розірватися, бійці підхоплюють їх і кидають під ноги ворога.

Шальною кулею ранило кулеметника. Уже впритул підходять японці. Залишилось одне—багнетна атака.

Вискочив з окопу Стріха. Голосно пролунав, перекриваючи стрілянину, його мужній заклик:

— За Сталіна, за батьківщину, вперед!

— Ура!—бурею закружляло в повітрі.

Стикнулися віч-на-віч два непримиримих вороги. Змішалися. Забрязкотіла зброя. Група самураїв оточила відважного лейтенанта. Одного з них Стріха проколов багнетом, другому розтрощив голову прикладом, третього збив на землю ногою...

Бійці не відставали від свого командира. Всі дралися, як леви. Зім'ятий ворог назавжди залишив сопку.

III

Наші частини готувалися до атаки. П'ять бійців на чолі з лейтенантом Стріхою одержали завдання: відвернути увагу японців від правого флангу висоти Безим'яної, викликати серед них замішання, знищувати кулеметні гнізда.

Густий далекосхідний туман і темрява сприяли сміливцям. Прихопивши боеприпаси, вони непомітно пролізли в табір самураїв.

Перша в'язка гранат полетіла в кулеметне гніздо. При голомшені несподіваним вибухом, самураї не розуміли, що сталося, заметушилися, здіймаючи галас. Знову вибух ще більшої сили, і другого гнізда як не було.

Стріха кинувсь у найближчий окіп. Вороги з ляку не розібрали, думали свій, але бійці були викриті.

Піднялась стрілянина. В упор розстрілювали спантелечені японці один одного. Паніка полегшувала становище. Та сили були нерівні. Упав один боець, навиліт пронизаний кулею.

Недалеко стояв підбитий танк.

— За мною, до танку!—скомандував Стріха.

Орудуючи гранатами, багнетами, нарешті пробилися.

IV

Довго, як вічність, тягнеться повна тривоги ніч. Окопавшись під танком, червоноармійці стали неприступними. Вони не переставали разити ворога кулями, гранатами.

До ранку тяглася взаємна перестрілка. Загинув і ще один товариш від розривної кулі, кінчалися боеприпаси, але здаватись не було й думки. Твердо вирішили — триматися до останку.

На світанку гримнула радянська артилерія.

„Хоробрі герої“ японської вояччини розсипалися рятувати свої душі в окопах, бліндажах. Настала можливість перебратися до своїх.

Без жодного звуку вдалося знищити варту. Сторожко пробиралися між окопами. Дорогою „полювали“ на японських снайперів.

Ось уже видно каски червоноармійців. Від радості швидко стукає серце в грудях. Раптом пронизливий свист і вибух на мить приглушив бійців. Опам'ятавшись, вони побачили на тому місці, де лежав їхній командир, глибоку воронку від снаряда.

V

Розриваючи землю навколо воронки, товариші знайшли обпалене, нерухоме, з пошматованим одягом тіло Стріхи. Під перехресним вогнем артилерії і кулеметів вони перенесли його на берег озера Хасан. Касками носили воду, щоб привести до свідомості.

Коли очунав, Стріха відчув, що ліва рука і нога відмовили йому служити. Поруч розірвався ще один ворожий снаряд. Осколком забило третього червоноармійця.

— Залиш мене, — звернувся він до бійця, — пробирайся один.

Боець вперше не виконав наказу командира. Підхопив на спину контуженого і щосили побіг вибалком. Дзизнула куля. Червоноармієць зупинився і тихо опустився на траву. Смерть прийшла негайно.

Стріху підбрала розвідка сусідньої частини і винесла його з лінії кулеметного вогню.

Підійшов комісар.

— Вам треба відправитися в госпіталь.

— Не можу, товаришу комісар. Я комсомолец. Залиште мене тут.

— У вас же не діє рука?

— Так, але і однієї досить, щоб разити ворога.

Він відмовився вийти з строю.

Червоні воїни здійснювали вирішальну операцію. Лейтенант Стріха підтримував наступ своїм кулеметом. Непомічав шаленого вогню, який відкрили по ньому самураї.

З радістю слідкував за переможним наступом синів радянського народу. Був певний, що перемога забезпечена. Випустив останню стрічку патронів услід відступаючому в паніці ворогові. Підняв руку, щоб послати привіт атакуючим сопку...

В цю мить щось гаряче стиснуло його в своїх обіймах і підняло в повітря. Сірі метелики закружляли перед очима... Від розриву снаряда Стріху разом з кулеметом далеко відкинуло вбік...

* *
*

Через місяць Архип Дорофійович Стріха виписувався з госпіталю. Командування дало йому довготерміновий відпуск, який він збирався провести у своїх земляків, у Кривому Розі. Серед друзів, що вийшли його проважати, була й медсестра.

— Товаришу лейтенант,—звернулась вона до нього,—не забувайте наш край, приїздіть.

Він пригадав її жарт при першій зустрічі в госпіталі і навмисне, ставши в офіційну позу, випалив:

— Єсть, не забувати наш край, приїхати...

На одній із станцій, по дорозі додому, він купив газету з указом Президії Верховної Ради СРСР про нагородження учасників воєнних дій біля озера Хасан. Серед нагороджених орденом „Червоної зірки“ він побачив і своє ім'я.

Г. ЗЮЗЬ

М А Т И

I.

Їдуть літа, медовим соком
Наливають сад вишневий,
Давнолітнії, високі
Стиглий плід ростять дерева.

Ваблять пахощами квіти...
По алеях у саду
Ходить мати: „Де то діти,
Не прийдуть, не прийдуть“...

Чи прибудуть діти в гості
Іздалека в рідний край?
Похилилася на костур
І замріялась: „Гай, гай...“

...Як же хутко йдуть літа...
Ніч спішить назустріч
днів...“

І задума приліта
В тихий вечір, в сад
вишневий.

„Як то кажуть, мов синки
Хай ростуть, та їм зарані
Приготуй нові сумки—
Полетять в світи неznані.

Полетіли! Як орлята
Із родинного гнізда,“—
І чекає тепер мати
І щодня їх вигляда.

II.

За ворота диба мати,
Приготовивши столи:

„Звідкіля ж вас виглядати,
Ой, сини мої, орли?“

— Виглядай спід хмар
весняних,
З океану-моря жди:
Вони, рідні і кохані,
Прилетять в твої сади...

Мати йде вишневим садом...
Опадає стиглий плід,
Сочні грона винограду
Похилились до землі,

Наклонилася калина,
І прим'ялася трава...
„Дітки тут росли... Малими
Посадили дерева“.

Гralись тут і набирались
Сил для подвигів в житті,
Зими йшли, літа минали
Неповторні, золоті.

І хатиночку маленьку
Всі покинули сини,
І осталась рідна ньєнка
Із турботами про них.

III.

Їдуть, їдуть з прикордоння
Всі до матері сини,
Сяють в облямах червоних,
В їх на грудях ордени,

А в петлицях небо сине,
А в петлицях кумачі...
Ой, на радість удовину
Три сини, три силачі.

Що один червонофлотець,
А другий артилерист,
Кожний діло своє знає
І до діла має хист...

Та іще герой Хасана,
Це—найстарший із синів.
Гості любі, довгождані
В ріднім краю-стороні.

Ой, радіє стара мати,
Обіймає соколів
І веде гостей у хату
Та садовить до столів.

І сусіди зустрічати
Поприходили з ланів,
Мовлять: „Щастя має мати,
Ізростивши трьох синів.“

Й. ВИШНЕВЕЦЬКИЙ

ВЕЧІР НА СЕЛІ

Вертаються бригади з поля,
А захід обгортає мла;
Басують у запряжці коні,
Стальні гризучи вудила.

Селом уже пливуть
жниварки,
Угору крила підняли.
Ідуть з дійницями доярки
І чути галас дітвори.

Шляхами Амовки біжать
Навперегін із пилюгою,
І череда малих телят
Аж он брика до водопою.

Цвіте черемуха пухка,
Туман сивіє над водою,

І теплий запах молока
Пливе слідом за чередою.

Легенька ночі сивизна
Садки окутує поволі,
Тихенько, сонно край села
Про щось шушують тополі.

Пісні затихли вже кругом,
Дрімають вівці у загоні,
Повиснув місяць над селом,
А за ставком пасуться коні.

Ліхтар блищить біля комори.
Стихає гомін у дворі,
І лише в полі за горою
Фуркочуть тихо трактори.

В. КВАС

ЗНАЙДЕНЕ ЩАСТЯ

(Уривки з віршованої повісті)

Я у місті став візникувати...¹⁾
Дощик прикрапляв мене нерідко,
Град горохом обсилав частенько...
Сніг м'якенький ліз за ветхий комір,
І не в жарт мороз щипав за носа.
Вітер кидавсь, мов молодого просом,
Обсилав пилюкою, ліз в очі.
Так жилося. Влітку ще нічого,
Переб'єшся якось. А от взимку
Зодягнутись добре було ні в що,
Сірячина, стягнена латками,
Чоботи, признатися, не нові,
А штани мені купив татусь ще
Добрі та ще й байкою підшиті...
Не кажу уже про інші лиха.
Було їздиш—їздиш з якимсь паном
Й не заплатить (добре як не виб'є).
І не знаю звідки не взялася,
На нещасну голову упала
Ще одна недобрая негода,
Мов вночі совине віщування.
Я тоді вже мав не менш, як тридцять
Літ від роду. Став чомусь хворіти,
Мов попруги в'їлись мені в очі,
Так вони боліти сильно стали.
Турбувалася моя дружина,
Клала всякі мокрі і холодні,
То сухі, розпарені старанно,
До очей слабих моїх примочки,
Та на поміч це не дуже стало.
Як Марія кожним раннім ранком
Йшла по людях, білизну щоб прати,
Біль свою я почував ще більше
І спішив скоріше їхати з дому.

¹⁾ Розповідь ведеться од імені героя повісті Юхима Мельника. Розпочинається повість із розповіді про Юхимового батька, який ціле життя служив кучером у купця Лити...

Якось ранком—це було весною—
Зза вікна приємне щебетання
Жайворонків линуло у хату,
Свіжість запашна весняних квітів—
Жасміну і польових фіалок
Проникала і до нас в хатину.
Я хотів оглянути подвір'я,
І весну побачити з вікна хоч,
Та даремні це були зусилля!
Пеленою чорною закриті,
Не могли дивитись мої очі,
Не могли дивитись—тільки плакати.
Ойкнуло у серці, мов би вужем,
Жах поплазував в усі куточки,
Жилка кожна отруїлась ядом,
Холодом скувало руки й ноги—
Ця знахідка пам'ятка ранкова.
Голосила, мов помер хто в хаті,
Моя жінка. Сльози ці Марії
На шматки криваві рвали серце...¹⁾

... Скоро всім відомо стало, що мене,
сліпого, переводять
До Одеси—на курортні ліки.
Кажуть люди, славно у Одесі.
Скільки міг відчувти—чиста правда—
Хороше, приємно, легко, свіжо.
А професори, то це прекрасні люди,
Поговориш з ними вже на славу.
Якось віриш, що на краще йдеться,
Віриш певно людям цим ученим.
Три весни побув я у лікарні,
Зір вернути все ж не удавалось,
Виписатись вже було задумав,
Як мені сказав професор старший,
Що поладить діло це береться.
І наваживсь... Скільки днів пов'язка
Після операції лежала
На очах моїх—не знаю певне.
Це тягнулось дуже—дуже довго,
І не знав я бачу, чи не бачу,

¹⁾ Далі в повісті розповідається, як умирає Марія—дружина сліпого, і він, знайшовши поводитаря, пішов просити подаяння. Йшов 1921 рік. Сліпого забрали в притул. 1929 рік. Сліпий просить Макара, свого товариша, написати листа в Москву, у Кремль.

Бо було таки, як ніччю, темно,
Бс було в душі тяжке чекання...
Ой, яке виличне сине море!
Ой, яке просторе чисте небо!
Голубе, обрамлене садами,
Голубе, оживлене пташками.
Я вже бачу, бачу, мої любі,
Всіх людей. Здорових, свіжих хлопців,
І дівчат веселих, повнокровних,
Сонцеграйних, молодих, бадьорих.
Чоловік в шинелі тепло-тепло
Поглядом примруженим, розумним,
Дивиться, на мене й мов питає:
— Ну, Юхим Григорович, як йдеться?
— Дякую, мій любий, дуже вдячний!
Ти вернув і зір і моє щастя.
Хочу, щоб про це почули люди,
Родість розділити свою хочу!

Вас. ПОЛИЩУК

В СТЕПИ ПОД ХЕРСОНОМ

(РАССКАЗ)

Широкая ровная степь, изрытая глубокими оврагами, расстилалась далеко во все стороны. В этой степи под Херсоном пятый день, как идут жестокие бои между горсточкой храбрых защитников города и сильно вооруженным противником—немецкими оккупантами.

...Разведка привела к командиру отряда подозрительного мальчугана, которого захватили почти у первой линии обороны. Он был оборван, грязен, с старым дырявым мешком через плечо. Начался допрос.

— Ты кто?

— Гришка.

— Чей будешь?

— Ничей, свой.

— А ну смотри сюда,—сурово сказал командир. Шпио-нишь? Что в мешке?

— Осколки. Я из них олово топлю. Дед Игнат за фунт по десять копеек дает. Он у нас на все село рыбак. Ему много олова надо. На грузила...

Партизаны весело рассмеялись, а оборвыш по-прежнему вызывающе смотрел на командира.

— Да тебя самого снаряд может разнести, да так, что потом твоих кусков уж найти никто не сможет.

— Не разнесет. Не в первый раз. Вот когда снаряд уж разорвался, я тут как тут, и ничего не боюсь, как на печке сижу в яме. Туда больше снаряды не летят. Это точно, поди сам узнаешь.

В это время кто-то приподнял мешок, чтобы вывернуть его наизнанку. Мальчик быстрым движением остановил его.

— Осторожно, там целые тоже есть. И он легонько вынул один неразорвавшийся снаряд от полевого орудия.

— За этот дед Игнат алтын даст. Тут одного олова на целых фунтов пять будет.

Всем партизанам очень понравился этот бойкий мальчик. Командир решил его отпустить, но при этом сказал:

— Ступай, да смотри, чтобы твоей ноги здесь больше не было. А то подстрелят немцы, как цыпленка.

Для малыша видно не по душе был наказ командира. Он вспомнил высокого офицера, что у них попа остановился. Это тот, который у него два снаряда отобрал. Сегодня, когда он собирался в поле, немец на ломаном русском языке, картавя как попугай, сказал:— „Завтра ты сможешь насобирать десять мишков асколка. Ми очинь многа будем стрелять. Только целые вернешь обратно. Понял?“ И мальчик чуть ли не в слезах начал просить командира разрешить ему выйти еще завтра „на работу“. И при этом он рассказал о разговоре с офицером.

— Я бы около них собирал. Это даже ближе ходить, да только вы на них снарядами не стреляете. Все пулями да пулями, а пулю найдешь, как иголку в море,—недовольно закончил мальчик. Но его уже больше никто не слушал. Лицо командира сразу изменилось, брови грозно опустились, на челюстях змейкой пробежали дрожащие жилы. Мальчик не знал, почему так сердился командир, почему он быстро пошел в блиндаж, не сказав даже и того, что осколки завтра собирать нельзя. Да и откуда было знать малышу, что он случайно сделал большую услугу партизанам, предупредил о завтрашнем наступлении немцев, которого партизаны ожидали изо дня в день.

В это время к мальчику подошел высокий бородатый партизан. Он как взрослому протянул ему руку, потом поднял над собой и тепло, по-отцовски, проговорил:

— Молодец. Настоящий молодчина. От меня, потом вот от того дяди, что без ноги у пулемета лежит,—от нас всех спасибо тебе. Вот только бы от Одессы Железняк подоспел вовремя. У него в отряде, говорят, одно германское орудие в действии. Тогда и мы их..

— А не подоспеют, тогда что?—переспросил малыш.

— Тогда будет большая драка. Отступать нам не велено. Да мы и сами знаем. Нельзя немцам отдать Херсон, чтоб они через Днепр награбленный хлеб сплавить смогли к себе. Понял?

Гришка утвердительно кивнул головой, как будто бы этим хотел сказать: мол, как же, понимаю, чай не маленький.

— Только ты вот немножечко дурачок, — продолжал старик. Не обижайся за правду. Ну, скажи, зачем тебе напрасно подставлять свой лоб под пули немцев? Убьют они тебя, как щенка, и не доживешь до завтра. А завтра мы победим. Жизнь новую начнем, только вот сначала надо этим непростенным гостям панихиду справить.

Грише очень понравился этот бородатый добрый старик, что говорил с ним, как с равным, и даже руку жал. Вот, думал он, будет о чем рассказать ребятам. А они часто расспрашивали его о красных, да только он еще ничего не знал о них, и все приходилось выдумывать.

В отряде никто не заметил, когда и куда ушел мальчик из деревни, где был расположен штаб противника.

Домой Гриша вернулся поздно вечером. Никто его не встречал, слепой дед давно спал. Матери у него не было, а отец второй год как ушел с красными и пропал безвести.

Гриша долго не мог заснуть. Перед ним все время стоял тот бородатый партизан, что рассказывал о непонятной новой жизни, когда всем будет хорошо и даже ему, когда не придется собирать осколки, чтоб купить хлеба. Потом он вспомнил слова, которые его еще тогда почему-то встревожили. „А что, если не подоспеют? Отступить не велено...“ И в его воображении стоял образ безногого пулеметчика, неподвижно лежавшего у пулемета.

— Да ему и отступать не на чем...—сделал вывод Гриша и уже другие мысли тревожили его: у немцев много пушек.

Что это? Грише показалось, будто он идет по той самой широкой степи и вместо осколка поднял голову старика партизана. Его лицо по-прежнему улыбалось, такие же светлые глаза. Вдруг губы зашевелились, и он слышит голос тот же теплый, нежный:

— Завтра мы победим, жизнь новую начнем, хорошая жизнь будет, Гриша!..

Холодный пот выступил у малыша.—Кто мог убить этого великана?—Спрашивал он себя.—Снаряд... мелькнуло в голове. И он впервые за все время так озлобленно отозвался о германских снарядах, которые много доставляли беды партизанам. Ему стало страшно за людей, которые остались в степи. И в маленькой голове родился какой-то еще непонятный для мальчика план. Он быстро соскочил с печки и вышел во двор. А на дворе была тихая безоблачная ночь, стояли в дремоте высокие тополи и нежно трепетали серебристыми листьями.

Гриша сразу зашел в сарай, где был спрятан еще один целый снаряд, который он обещал показать своим товарищам, и со своей находкой направился туда, где, по его предположению, находился склад этих снарядов.

Многие немецкие солдаты знали мальчика, который приносил им неразорванные снаряды. Они даже удивлялись его необычайной храбрости.

У деревянного амбара, где днем и ночью стояли часовые, кто-то окликнул его.

— Это я, я, Гришка. Снаряд принес,—проговорил Гриша и быстро подошел к часовому. Немец, уже собравшийся было стрелять, увидел перед собой знакомого оборвыша, несколько раз проговорил „зер гут“, взял снаряд и скрылся в темноте. В это время Гриша незаметно проскочил за угол амбара, припал к деревянной стенке и, думая лишь

о том, как бы хоть немножко чем-нибудь помочь партизанам, с силой ударил чем-то тяжелым по капсуле лежавшего тут снаряда.

..В эту ночь партизаны не спали. На заре должны были выступить немцы. Но вот колоссальной силы взрыв всколыхнул воздух. В селе начался пожар. По хорошо освещенным пламенем улицам было видно, как немецкие солдаты в панике бежали кто куда. Командир партизанского отряда дал приказ отряду немедленно идти в наступление.

Цепь за цепью шли партизаны в атаку. Стоустро заговорила степь, эхом катилось мощное „ура!!!“. И это была последняя ночь, проведенная немцами в степи под Херсоном. Утро встречали без них.

...И по сей день никто не знает, что стало с Гришей, почему взорвались военные склады противника. Одна только тихая ночь да степь широкая были свидетелями героического поступка маленького безымянного героя, которому в борьбе построен величайший памятник—новая жизнь.

М. ПЛИШ

ВІДВАГА

(НОВЕЛА)

Сонце повільно йшло на відпочинок. Пасма проміння сковзались по солом'яних дахах будівель, бавились зеленим ізумрудом високих тополь, сріблястих берез, зазирали в густі вишники і губились в тінях розкішних віг. До хутора Пустового, що розташований в п'яти кілометрах від польського кордону, наближались чотири вершники. Вони ще опівдні виїхали на огляд кордону, довго мандрували по чагарниках верболозу, по зарослих стежках болотистого луку. Тепер, надвечір, дозорці поверталися на заставу.

Коні, відчуваючи близький відпочинок, бадьоро йшли широким шляхом. Прикордонники милувалися передвечірнім пейзажем, розглядали ще свіжі, злегка покриті травою, ями од вибухів артилерійських снарядів. Старший дозорець молодший командир Дайшутів, присадкуватий, широкоплечий кавказець, розповідав молодим бійцям про окупацію України, про героїчні бої Червоної Армії з білополяками, що проходили в цій місцевості два роки тому, в грізний двадцятий рік.

Прикордонники зупинились край хутора біля вітряка, що стояв, мов вартовий, на розпутті доріг. Стомлені денною спекою й довготривалою їздою, бійці вирішили відпочити в хуторі, чогось попоїсти і потім вирушити в дорогу.

— Я, хлопці, зайду в цю хату,—звернувся до товаришів Дайшутів і показав рукою на подвір'я, розташоване на околиці хутора,—а ви йдете в хутір.

* * *

— Добрий вечір вам!—привітався Дайшутів у хаті до молодиці, що сиділа з немовлям біля столу.

— Добри вечір,—ласкаво відповіла дзвінким голосом жінка, окинувши привітним поглядом несподіваного гостя.

Дайшутів, не чекаючи запрошення, сів на лаву, подивився у вікно, чи стоїть кінь.

— У вас знайдеться чогонебудь попоїсти?—звернувся до молодиці.

— А як же, знайдеться,—відповіла жінка, поклавши дитину в колиску.

Вона відкрила піч, насипала миску борщу й поставила на стіл. Потім вийшла з хати, і згодом повернулася з глечиком молока.

Їжте,—сказала вона, беручи дитину на руки. Дайшутів ночав їсти. Він хотів був щось запитати жінку, та в цю мить... В цю мить хатні двері широко відчинились.

— Мамо, а в хуторі солдати...—залепетіло біляве дівча до матері. Побачивши Дайшутова, воно обірвало фразу, зупинилось біля порога.

Прикордонник глянув на дівчину чорними, як терен, очима, всміхнувся і запитав:

— А багато їх?

Він думав, що дівчина бачила його товаришів, і запитав лише для того, щоб заговорити з дівчинкою. Вона не відповіла; похиливши голову, підійшла до матері, притулилась до неї і спідлоба дивилась на незнайомого дядю у військовому одязі. З вулиці долетів самотній постріл. Дайшутів схопився зза столу і прожогом вискочив надвір. Чуйне вухо прикордонника вловило цокіт копит. Раптом зататакав кулемет. Дайшутів підбіг до високих дощаних воріт і обережно висунув голову зза хвіртки. Він бачив, як від хутора летіли галопом, відстрелюючись, його товариші. Лунали поодинокі постріли гвинтівок, не вгавав кулемет. Дайшутів бачив, як два вершники, один за одним, звалились на землю. Третій прикордонник уже наближався до вітряка. Він повернув коня і, під прикриттям млина, мчав щосили до лісу, його переслідували поляки.

„Що робити?—думав Дайшутів. Відкрити стрільбу? Дати знати про себе?—Не хвилюючись, він хвилину стояв у нерішучості, думав.—Пересікти їм дорогу,—промайнуло у нього в голові.—Миттю, взявши коня за повід, щоб не бути заприміченим поляками, Дайшутів попід тином, садком пробрався до млина. Приготував бомбу і спокійно чекав. Захоплені погоню, нічого не підозріваючи, поляки наближались до вітряка. Кулеметник перший порівнявся з вітряком, приземлився і послав навздогін прикордоннику кілька пострілів. Дайшутів бачив, як останній його товариш повис у стреміні сідла, поволікся за конем. Далі чекати було не можна.

— Стій, бомба!—крикнув зза млина Дайшутів і метнув гранату на ворога.

Поляки з несподіванки і вибуху, мов підкошена трава, попадали на землю. Спереду лежав окривавлений кулеметник. Дайшутів вмить стояв перед ворогами з захопленим кулеметом.

— Киньте зброю, встати!

П'ять чоловік підвелись. Три, підпливаючи кров'ю, що чорними плямами всмоктувалась у землю, лежали мертві.

— Десять кроків уперед! — подав команду знов прикордонник.

Коли п'ятеро диверсантів зробили по десять кроків в одному напрямі, прикордонник зупинив їх.

— Стояти і не озиратись. Тільки хто ворухнеться— куля в голову.

Піднявши цівку кулемета ввєрх, Дайшутєв натиснув пальцем на спуск затвєра. Та-та-та,—заговорив кулемет і замовк.

Зібравши залишену поляками зброєю, боець сів на коня і дав команду:

— Вперед, ні кроку в сторону!

Диверсанти до цього часу не отямилися. Від несподіванки і переляку вони виконували волю прикордонника, мов механічні ляльки. Дайшутєв вів їх на заставу. Вони йшли прямо, знаючи, що в спини їм дивиться одноока цівка кулемета та пара пронизливих чорних очей прикордонника.

Смеркало. Дайшутєв прибув на заставу, здав черговому диверсантів. Доповів начальнику застави про випадок на кордоні і про захоплених поляків та зброю. Начальник застави Даценко взяв кулемет, оглянув його. Він був без жодного патрона.

— І це ти під загрозою порожнього кулемета дев'ять кілометрів вів п'ятьох полонених?—звернувся Дапенко до Дайшутєва.—Молодець!

Д.М. ПАВЛЕНКО

УРОЖАЙ

Ну й пшениця цього року,
А жита, які жита!
І овес густий, високий,
Мов на грядці вироста.

Та й ячмінь, красунь вусатий,
Не відстав у зрості теж.
Вітер тихий і крилатий
Котить хвилі в степ без меж.

Тяжкий колос, колос литий...
Струнке стебло долу гне.
І земля, вагітна й сита
Врожаєм, віта мене.

Вийдуть ланки на світанку
В поле жати урожай,
І комбайни спозаранку
Йтимуть рядом з краю в край.

Ллється зерно, немов пісня,
Повен бункер, повен віз!
Пісню ясну, пісню ніжну
Комбайнеру вітер піс.

З тії ниви, від дівчини,
Що у майці голубій,
Що збира в копиці сіно
На ділянці на своїй.

... Захід тихо догорає,
Вже і зорі зайнялись.
Комбайнер її стрічає
Там, де верби обнялись...

Мов те море неозоре,
Буйне поле, юний край!
... Їм всміхались дальні зорі,
Їм вітався урожай.

Л І Р И К А

Коли місяць розіллє із неба
Своє сяйво на темний ставок,
Я веселий іду через греблю
На знайомий з дитинства місток.

Ніби разом закохані сестри
Виглядають у сад за вікно,
Понад ставом нахилені верби
Задивились у воду на дно.

Там зірки відбивались прозорі,
Голуба, голуба височінь,
І дрімали стрункі осоки,
Розіславши задуману тінь.

Я стою, дожидаю кохану...
Я хвилююсь, чи прийде вона,
А думки чарівні, як тумани,
Соковиті, мов тепла весна.

Розбрелися в степу чередою,
Доторкнулися неба крилом,
Зірочками тремтять над водою
І шляхами пливуть за селом.

Андрій СТРАШКО

ЛЮБЛЮ

Прилетіла з теплими вітрами
Темносиня хмарка дощова,
Прокидались громи вечорами
Про весну гарячую співають.

Піднімалась пісня. Жайворонок
В голубу полинув висоту...
Вийшов я гулять зеленим лоном,
Де хліба колгоспівські ростуть.

О мій край, оспіваний мій світе.
Як щасливо доля проросла:
Зеленіє житом соковитим,
Мов барвінком землю хто заслав.

Зеленіє, пахне, розцвітає...
А у небі даль така ясна.
О мій край, омріяний мій краю,
Пісня ти, дзвінка і голосна.

Пісня тї, нова і вічно свіжа,
Як повітря ранком повесні.
Так прекрасно всюди і так ніжно,
Так співуче радісно мені.

Я іду полями голосними,
В жилах швидко-швидко б'ється кров.
І співають мріями ясними
Наше щастя, радість і любов.

Я іду. В руках у мене квіти:
Проліски, фіалки запашні,
Наді мною ясне сонце світить,
Наді мною пташки і пісні.

А коли блакитний, тихий вечір
Оповіє землю молоду,
Піджачок накинута на плечі
І до тебе, дівчино, прийду.

Чи пошлеш в привіт мені усмішку
Ніжну, ніжну, як і ти сама,
І чи сядеш біля мене близько
Розповісти як пройшла зима,

Як чекала дні зеленогриві,
Золотії зорі в далині?
Чи розкажеш про свої пориви,
Чи ж усе розкажеш ти мені?

Гляну у твої блакитні очі,
У блакитні очі весняні...
Чи вгадаю я думки дівочі
І бажання серця вогняні?

Скільки слів, думок, пісень ранкових
Я тобі з квітками принесу.
За вікном полями вечорові
Сині сутінки спадатимуть в росу.

Весняне задумається небо
Може й про утрачену зиму...
Я ж кохану пригорну до себе,
В губи поцілую, обійму.

І на нас дивитимуться зорі,
Шепотітимуть задумані ліси.
Радість зорями палатиме у взорі
Нашої весняної краси.

Нам в вікно всміхатиметься травень,
Яблуні цвістимуть у саду,
І шумітимуть дерева нам листками,
Де з тобою, дівчина, пройду,

Синьоска радість юних років,
Серця привітання тепле шлю.
І встають думки мої широкі,
А в думках полум'яне:
Люблю!

ГДЕ ШУМЕЛ КОГДА-ТО КОВЫЛЬ

(О Ч Е Р К)

Прошло несколько лет, и я снова попал в Запорожье. Город изменил свой облик. Старая часть бывшего Александровска попрежнему ласкала взгляд зеленью садов и уютom небольших чистеньких домиков, но уже чувствовалось что-то новое. Улицы наполнились шумом трамваев, сиренами автомобилей.

Вдали в лучах летнего солнца блестела голубая лента Днепра. Но все это скоро показалось обыденным, знакомым. Тянуло скорее посмотреть детище социализма, гигантское творение большевиков—Днепрогэс.

Полчаса езды—и трамвай круто пошел вгору. Перед глазами возник город. Новый, социалистический город. Он стоял там, где недавно в степных ковылях и зарослях бурьяна вольно гулял ветер.

Глаза не могли охватить колоссального размаха человеческого творчества, воплощенного в новом Запорожье. Красавцы-дома сверкали широкими глазницами окон и поражали правильностью форм и простотой архитектуры. И всюду, куда ни глянь,—сады, зеркала асфальта, густая паутина проводов.

Трамвай подошел к плотине и остановился.

В могучем прыжке перебросился железобетонный гигант через Днепр. Рыча и пенясь, он выплевывал воду. С одной стороны украшенный, присмиривший Днепр раскинулся широким спокойным озером, с другой—он, как будто злясь на покоривших его людей, клокотал и бился о камни, глухо стонал от боли.

Высокие мачты ловили эту симфонию и вместе с пойманной силой Днепра несли ее по проводам над широкими степными просторами цветущей страны.

Высоко в небе парили стальные птицы, как будто охраняя покой красавца-города. Справа чернили лазурь неба гиганты-заводы. Здесь была воплощена смелая мечта человека.

Вечер подкрался незаметно. Небо окровавилось заревом пылающих домн Запорожстали. Асфальт широких про-

спектов брызнул ослепительным светом. Наступил новый, электрический день. Казалось, что само небо излучает фантастические лучи. Взвизгивали автомобили, тихо шуршали шины. Огромные светящиеся рекламы манили в дышащие прохладой парки нарядно одетых людей.

В этом прекрасном городе я остался жить надолго. Однажды мы с другом поехали машиной на остров Сечь. Старый Днепр здесь живописно изгибался среди гранитных, покрытых кустарником, скал. Рыба большими стаями уходила в спокойный рукав реки и, поблескивая серебром чешуи, выбрасывалась, морща зеркальную поверхность воды. Тут всегда было тихо. Но ни овейный легендами Днепр, ни голубое прозрачное небо не навевали романтики минувших дней. В степи, в золотых лучах солнца, волновалась тяжелыми колосьями пшеница, а над ней гудели высоковольтные провода. С обеих сторон острова грациозно перебросились мосты. День угасал, и кое-где тускло вспыхивали огоньки. Днепр почернел и стал каким-то зловеще строгим. Воздух, напоенный свежестью вечера и воды, звенел монотонной трелью сверчков.

Утомленные за целый день, мы поднялись по узкой тропинке вверх. Шофер долго возился у машины, наконец, мотор зафыркал и машина рванулась с места. По бокам дороги шелестела пшеница.

Вдали, на большом отдалении от нас сверкали огни. Потом они пропали и, когда машина снова вынырнула из оврага, перед нами был океан света. Кто видал новое Запорожье со стороны Сечи ночью, тот никогда не забудет величественной панорамы, которая захватывает дух и заставляет трепетать сердце.

Небо пылало от доменных печей. Плотина, казалось, была опоясана ниткой светящегося жемчуга. На реке колебались на буйках кровавые рубины сигнальных фонарей, и где-то басовито гудел пароход, прося разрешения пройти через шлюзы.

Звезды, как-будто стыдясь своей бледности перед земным могучим световым океаном, потускнели и слабо мерцали в глубине неба.

Разрывая пропеллером воздух, проплыл самолет, потом значительно выше двумя, зеленой и красной, точками проскользнул второй, и небо вдруг наполнилось рокотом невидимых птиц. Днепрогэс как-то неожиданно выбросил золотисто-молочный меч и грозно, напористо начал шарить по небу. За ним поднялось еще два; нащупав невидимый до этого самолет, они начали его конвоировать. Летчик, видимо, старался уйти от неожиданных конвоиров, но как он ни лавировал, скрыться не мог. Настойчивые

лучи прожекторов совершали обычный обход ночного неба. Это были надежные часовые Днепрогэса. Машина сделала крутой поворот и плавно понеслась по гладкому сверкающему шоссе.

После этого было много прекрасных ночей, и все они ушли в туман минувшего, как легкое опьянение от тонкого вина, но этой могучей световой симфонии у берегов обновленного Днепра не забыть никогда.

М. ДОНЧЕНКО

О, КРАЮ МІЙ!

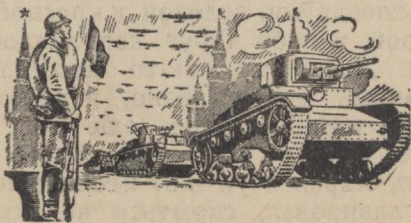
...І хоч сади укрились янтарями,
На землю вранці пада сивизна,—
Мій вільний край наряджений квітками,
І, мов сузір'я над містами,
Кругом цвіте весна!

І де б не був: на Півночі, на Сході
Країни слави, щастя і натхнень,—
Ім'я вождя оспівують народи
І шлють у Кремль лани, заводи
Привітний гімн пісень.

О, краю мій! Твої рожеві далі,
Як грона зір, освітлюють життя.
Твоя земля збудована із сталі,
І з нами сонце—рідний Сталін
Веде нас до звитяг!

Усі віки палатимуть заграви,
А в день осінній срібно-золотий,
Прибоем хвиль народів творчі лави
Акордом будуть величавим
Вітати Жовтень свій...

...І хоч сади укрились янтарями,
На землю вранці пада сивизна,—
Мій рідний край наряджений квітками,
І мов сузір'я над містами,
Для нас цвіте весна!

Н. ЛЕРНЕР

ЗАРОДЖЕННЯ ПЕРЕМОГИ

Цех лихоманило. Він випускав 40—50 і зрідка 60 півскатів. Платформи, гондоли нагромаджувалися, збиралися вже сотнями на заводі, а ніг, щоб побігти по сталевих рейках,—не було.

З Москви, з кооперованих заводів, ішли тривожні телеграми. Колесний цех затримував виконання сталінського завдання про 80.000 вагонів.

Олександр Будній стояв біля „Гегеншайдта“, слідкував, як повільно повертався півскат, як довго тягнулась вузька срібляста стружка, і в ньому зростало роздратовання. Невже не можна, щоб хуткіше обертався бандаж, щоб стружка спіраллю завивалась, щоб не 50 хвилин витратити на одну обточку? А різець у цей час зробив другий обіг, завершив коло і сповзла тонка стружка. Рух руки і виключені мотори, верстат, здригнувшись, зупинився.

Коли протяжний гудок сповістив про закінчення роботи, Олександр закінчував 8-й півскат. Він був незадоволений. Норма 7, норму перевиконано,

але що це в порівнянні з тим, що цехові потрібно. Цеху треба принаймні удвічі підняти продуктивність, давати не менше 100 півскатів. В умивальці він розпитував сусідів, хто скільки дав.

— 5, 6, а дехто називав навіть цифру 4,—нерадісні були відповіді.

В ці дні Тоня не пізнавала Олександра. Звичайно, коли він повертався з заводу, то поки вона накривала стіл, він підхоплював 6-річного сина Колю, садив на коліна і розпитував, які в нього новини за день. Хоч Коля й ображався на тата за те, що він садив його на коліна, як маленького (а Коля вважав себе вже дорослим), він все ж таки весело розповідав батькові свої пригоди за день. Тепер же Олександр був задумливий; його карі очі дивилися ясно і прямо, як і раніш, але часто погляд позирав у далечінь, зморшки насувалися на широкий лоб.

— Шура, ти не то смутний, не то чимсь зажурений. Чи не трапилось чогось на заводі?

— Цех, розумієш, у прориві, а ось виходу ніяк не знайдемо.

І він поділився з дружиною думками, які зароджувалися в нього, коли він вивчав роботу свого верстата, коли приглядався до роботи цеху.

Час було ламати весь порядок роботи цеху, піти проти всіх звичок, що вкоренилися, довести, що „технічно-обґрунтована“ норма 7 півскатів—ерунда, що можна дати значно і значно більше.

Було це, як сьогодні пам'ятає Будній, 12 вересня. Він стояв і уважно стежив за різцем. Хоч „Гегеншайдт“ ще, як і раніше, повільно обертався, але робота вже значно веселіше йшла. Олександрові вже не доводилося бігати до пресу за півскатом, він уже не набивав муфти і конуси, йому не доводилось чекати, поки звільниться підйомник. Півскат починав робити другий обіг, а нова колесна пара вже чекала Олександра. В цей день підйомник зняв 11 півскатів з „Гегеншайдта“ № 713.

Буднього поздоровляли з великою перемогою, і десятки робітників, запалені його прикладом, обіцяли дати таку ж продуктивність.

А новатор упевнено говорив:

— Ця моя перемога—не межа. Треба організувати своєчасну доставку півскатів і різців на робоче місце, налагодити роботу верстата, тоді можна дати ще більше.

До 25 вересня він закріплював досягнений випуск 11 бандажів. А 25 вересня дав 12. Це був іще один крок уперед. В цей день Будній заявив:

— Я відверто кажу, що й 12 мене не задовольняє. Є всі умови знімати за зміну не менш 14 колесних пар.

„Гегеншайдт“ має 12 швидкостей. Інструктори-німці, коли приїжджали на завод, орієнтували працювати на шостій швидкості. Вони цим намагалися приховати від заводу справжню потужність машини. Будній сміливо пустив верстат на дев'яту, а потім і на одинадцяту швидкість, і 26 жовтня він обточив 16 півскатів. Будній дав 16, а т. т. Кукса, Скачко, що з ним змагались, уже знімали по 11—12.

Крива випуску різко пішла вгору. Цех уже випускав понад 100 пар. 29 жовтня він дав 114. Завод розвантажувався від безногих платформ, транспорт одержував сотні вагонів.

16 півскатів—не межа. Олександр думав, як забезпечити дальше піднесення продуктивності.

— Дізнався я з газет, що на інших заводах випускають 17 колесних пар. Правда, на тих півскатах менше було роботи, але все ж таки це мене непокоїло. Я поставив перед собою мету—добитися більше 17. Інколи не спав і все думав про те, як удосконалити свою роботу, а інколи хоч і спав, так весь час увісні верзлися верстат і півскати.

Різці проходили спеціальну заточку. Ця заточка була настільки низькоякісна, що різці лопалися. Виникла проблема: винайти кращий спосіб заточки

різців, винайти такий сплав, щоб різці на збільшеній удвічі швидкості—12 проти 6—не лопалися. Олександр пропонує перейти на обточку різцями твердого сплаву—на победитові різці. Це було здійснено, і 31 жовтня святкували нову перемогу—Будній обточив 18 півскатів.

Звістка про рекорди молодого стахановця облетіла всю країну. Будній заслужив звання кращого півскатника Радянського Союзу. Передові токарі Московського заводу „Можерез“ (залізнично-ремонтний завод) теж претендували на це звання.

9 листопада 1935 року Будній виїхав у Москву. Виїхав на турнір—змагання з кращими токарями „Можерезу“.

13 листопада ініціатори стахановського руху, люди вищого класу роботи, як назвав їх товариш Ворошилов, зібралися у наркома важкої промисловості товариша Орджонікідзе. Тут був Олексій Стаханов, був Сметанін, був Бусигін, був Мусинський, був Будній, була вся славна плеяда ініціаторів стахановського руху. У великій залі Наркомважпрому вони виступали і просто розповідали про свої рекорди. Серго любовно підбадьорював кожного.

Потім почалися дні, що золотими сторінками увійшли в історію Великої соціалістичної революції, дні Всесоюзної наради стахановців. 14 листопада вдень Будній разом з усіма стахановцями був на прийомі в ЦК ВКП(б). А ввечері відкрилася Всесоюзна на-

рада стахановців. Незабутні дні і, як величне завершення їх,—день 17 листопада, коли на трибуну вийшов великий Сталін...

Коли Олександр Андрійович розповідає про цей день, про ту годину, коли говорив великий вчитель, очі Олександра полум'яніють, все обличчя сяє. Промова вождя дала на довгі роки зарядку, відкрила такі широкі, захоплюючі перспективи, показала таке величезне значення їх рекордів, що дух захоплювало від радості. Олександр був весь натхнений новою силою. І ця сила яскраво виявилась в турнірі.

Турнір почався 19 листопада. Першим виступав токар заводу „Можерез“ Іншаков. Будній стояв біля „Гегеншайдта“ і приглядався до роботи токаря. Іншаков був добрий майстер, але хвилювався, не володів собою, пускав верстат то на 11 швидкість, то зовсім вимикав, і тому його продуктивність, хоч була й високою, але нікого не здивувала: він дав 22 півскати. Другого дня працював токар Жихарев. Він дав 24 півскати.

23 листопада до „Гегеншайдта“ став Єлісеев. Це був найкультурніший, найкращий майстер „Можерезу“. Майстер-віртуоз. Він працював чудово. Будній милувався роботою Єлісеева. Він говорив:

— Красиво працює!

Єлісеев дав 26 півскатів. Здавалось, цифра, яку вже ніхто не перебільшить. Та Єлісеев нічого нового в ме-

тоди роботи не вніс. Він працював точно, ритмічно, і тільки це забезпечило йому таку продуктивність.

Після Єлисеєва став до „Геншайдта“ Будній. Було це на другій зміні. Механічний цех—повний робітників. Хоч роботу давно вже закінчили, та з цеху ніхто не пішов. Як працюватиме цей знаменитий стахановець? Чи дійсно правда, що він чудовий майстер?

Як він почував себе?—таке запитання було поставлене Олександрові після турніру.

Переможець відповідав:

— Хоч у мене було тверде рішення, що перемога повинна бути на моєму боці, але не стану критися, що інколи мене охоплювало хвилювання. Адже Єлисеєв та інші мої „суперники“—звикли до свого цеху, верстату.

Коли вставляв різці, то досвідчене око майстрів одразу помітило, що різці ці різко відмінні від їхніх. Це були різці—победитові. Включені мотори. Сіруватий півскат зробив перший обіг, завилася сталева стружка.

Всі від здивування ахнули:

— Він знімає одну стружку—вихопились з усіх боків здивовані й захоплені вигуки.

Це була технічна революція в обточці півскатів. До цього часу обточку півскатів робили в два прийоми, знімали дві стружки, а крюківський майстер насмілювався робити все це в один прийом.

Поряд стояв німець-інструктор і голосно, щоб збентежити новатора, говорив:

— Він зламає верстат, у нього буде суцільний брак.

А Будній спокійно стояв коло верстата, мотори тихо дзижчали, і через кожні 13—14 хвилин знімались півскати з верстата. Обточка була ідеально точною, чистою. Як зачаровані, стояли навколо робітники і репліками підбадьорювали Олександра.

— 26—і в цеху залунали бурхливі оплески.

Сім годин іще не кінчилися. Верстат на повному ходу—і ось 27, 28, 29 півскат. Важко описати бурю, яка піднялася в цеху. Всі міцно тиснуть руки Олександрові, вітають його, Єлисеєв радісно поздоровляє з перемогою.

А Будній, хвилюючись, говорить Єлисеєву:

— Можна дати і більше.

І це була правда. Єлисеєв, застосовуючи його методи, другого дня дав 30 півскатів.

Перемога Буднього сполучилася з перемогою всієї вагонобудівельної промисловості. Сталінське завдання про 80 тисяч вагонів було достроково виконано. „Правда“ в передовій, присвяченій цій перемозі, писала про Буднього, що „з такими кадрами можна здобути яку завгодно перемогу“.

28 листопада 1935 р. у наркома шляхів сполучення—Лазаря Мойсеевича Кагановича зібралися стахановці вагонобудівельної промисловості. Перед цим у наркома була розмова з журі турніру.

Представники заводу „Можерез“ не суперечили проти

першості Буднього, але хотіли, щоб Єлісеева теж назвали почесним іменем кращого півскатника Союзу.

— Хто дав більше колесних пар? — запитав Лазар Мойсеевич у представників заводу.

— Будній.

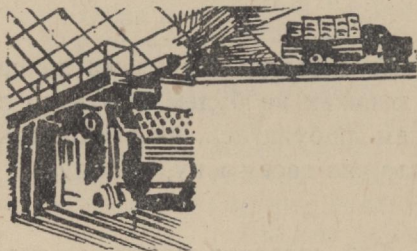
— Хто винайшов новий метод роботи, щоб півскат обточувати в одну стружку? — продовжував розпитувати нарком.

— Будній.

— Тоді почесне звання кращого півскатника Союзу повинно бути надане товаришеві Будньому.

* * *

8 квітня 1939 року країна в „Правде“ читала звернення передових своїх синів. Депутати соціалістичного парламенту, студенти Промакадемії імені Л. М. Кагановича, т.т. Бусигин, Гудов, Будній закликали вчитись краще, глибше, вдумливіше. В просторих аудиторіях Промакадемії вони нагромаджують знання, оволодівають наукою наук — марксизмом — лєнінізмом, готуються віддати ще більше сил і знань своїй любимій вітчизні.

Й. ВИШНЕВЕЦЬКИЙ

Йдемо зустрічати весну молоду

Зранку, коли сонце пасма простягає,
Я до інституту з друзями іду.
З парку до вокзалу гуркотять трамваї,
Зустрічають весну юну, молоду.

В голубому небі літаки гуляють,
Весняне повітря пахне у саду,
І бруньки дерева гордо випинають,
Зустрічають весну юну, молоду.

Підемо сьогодні з друзями до парку,
На коньках не будем бігати по льоду,
Будем любитись, як вечірній Харків
Зустрічає весну юну, молоду.

Гей, щаслива юність, молода, крилата!
Де іще у світі я таку знайду?
Заспіваймо ж, друзі,—хлопці і дівчата,
Зустрічаймо весну юну, молоду!

И. ШАПИРО

ЭТАПЫ БОЛЬШОГО ПУТИ

(Заметки о старой и новой Каховке)

Каховка! Сколько чудесных песен—простых и трогательных—сложил советский народ об этой солнечной степной Каховке?

Каховка, Каховка, родная
винтовка,

Горячая пуля, лети!

Иркутск и Варшава, Орел и
Каховка—

Этапы большого пути.

... 1920 год. Белая армия черного барона Врангеля прорывается из Крымской „бутылки“ и направляет свой удар на Донбасс.

Дни тревожные. Опасность, разрастаясь, как снежный ком, грозно нависает над молодой республикой. Ленин пишет товарищу Сталину: „Только что провели в Политбюро разделение фронтов, чтобы Вы исключительно занялись Врангелем“.

В эти же тревожные для страны дни рождается гениальный сталинский план разгрома врангелевщины. По инициативе товарища Сталина организовывается „правобережная группа“, перед которой была поставлена задача форсировать Днепр у Каховки, сковать наступление вран-

гелевских корпусов с фланга и ударить в тыл белым бандам.

Ночью с 4 на 5 августа перед самым утром, небольшой отряд бойцов Красной Армии на лодках с дерзновенной смелостью, переплыл Днепр. Свою задачу этот отряд выполнил быстро: он без шума снял три станковых пулемета врага, охранявшие переправу, и дал, таким образом, возможность частям „правобережной группы“, переправившись через Днепр, нанести первое поражение корпусу генерала Слащева.

Два дня длились ожесточенные бои за Каховку; бои, которые вошли в историю гражданской войны под общим названием:

— Бой за Каховский плацдарм.

7 августа 1920 года товарищ Сталин телеграфирует: „Москва, тов. Ленину. Седьмого утром наши части форсировали Днепр, заняли Алешки, Каховку и другие пункты на левом берегу. Есть трофеи, которые подсчитываются. По всему крымскому фронту наши перешли в наступление и продвигаются вперед. Сталин“.

Каховский плацдарм был, если можно так выразиться,

„занозой“ для армии барона Врангеля. Переход этого плацдарма в руки Красной Армии вырвал у Врангеля инициативу и сковал его стратегические замыслы. „Каховка явилась могилой нашей армии“, — писал много лет спустя врангелевский секретарь для поручений фон-Дреер.

* *

Вы сходите с парохода, подымаетесь по крутому подъему, сильно изрытому весенними водами, пересекаете базарную площадь — и вот вы в самом центре легендарной Каховки. Здесь, на центральной площади города, обсаженной молодыми деревьями, возвышается монумент братской могилы бесстрашных солдат революции.

Левее могилы построен спортивный стадион, построен на том самом месте, где когда-то был рынок живой рабочей силы Северной Таврии.

Здесь разорившийся бедняк — крестьянин нанимался за бесценок на работу к тем, кто держал в плену девять десятых земель района, к помещику, к графу Мордвинову, имевшему 42 тысячи десятин земли, в то время как на тысячи бедняцких и середняцких хозяйств окружающих сел приходилось всего несколько сот десятин солончака — земли самого худшего качества.

Острое малоземелье в окружающих старую Каховку селах тесно переплеталось с тя-

желым подневольным трудом крестьянина-бедняка.

„Из века в век, — писал Салтыков-Щедрин в своем рассказе „Коняга“, — цепенеет грузная, неподвижная громада полей, словно силу сказочную в плену у себя сторожит. Кто освободит эту силу из плена? Кто вызовет ее на свет? Двум существам выпала на долю эта задача: Мужику да Коняге. И оба от рождения до могилы над этой задачей бьются, пот проливают кровавый, а поле и поднесь своей сказочной силы не выдало, — той силы, которая разрешила бы узы Мужику, а Коняге исцелила бы наболевшие плечи...“

Силу земли освободил из плена, вывел ее на свет великий Октябрь 1917 года. И вот сейчас на полях Каховки, политых кровью лучших сынов родины, взошла и пышно раскустилась новая жизнь, богатая, содержательная.

Сейчас на этой земле убогого Конягу, символизировавшего отсталость крепостной России, заменили сотни тысяч лошадиных сил, заключенные в машины осмысленного и облегченного труда.

Сельское хозяйство Каховского района оснащено новейшей техникой: 215 комбайнов и 400 автомобилей — это только две графы длинного списка сложнейших машин, которые получил район за годы сталинских пятилеток.

* *

Люди! Сколько замечательных людей вырастил новый

строй, вырастили годы сталинских пятилеток!

80 агрономов, 15 врачей, 77 человек средне-медицинского персонала, 300 учителей, большая армия счетоводов—вот далеко неполный, список новой сельской интеллигенции. Царская Россия не знала таких людей. На весь Каховский район был один агроном—и все.

Герцен в предисловии к книге „Былое и Думы“ говорит об „отражении истории в человеке“, отражении исторических событий в биографии современника. Если это верно, то биография старого педагога села Ново-Маячки Ивана Андреевича Синько в известной степени может отразить два мира: мир старой, дореволюционной культуры и мир современной культуры, советской. Сохранился любопытный документ: небольшой пожелтевший от времени листок бумаги—донос попа села Маячки, адресованный уездному училищному совету. Поп писал:

„Учитель Иван Синько хуже магометанина. Он совсем не придерживается великого поста. Из достоверных источников мне известно, что во время Филипповки он пил молоко, развращая этим маленьких детей. Заботясь о нерушимости основ святой церкви, прошу одного учителя уволить с должности, яко кощунника и чревоугодника...“.

Совсем недавно районные организации отмечали 40-летие педагогической деятельности учителя села Ново-Ма-

ячки Ивана Андреевича Синько. Со всех концов района съехались его ученики—директора МТС, председатели колхозов, бригадиры, счетоводы, агрономы, зоотехники—съехались поздравить старого педагога со званием заслуженного учителя республики...

* *

Каховка—богатый районный центр, но она хочет еще большего. Она хочет построить кирпичный и черепичный заводы, ватную фабрику, маслозавод, прядильную фабрику, дом культуры, музей...

Патриоты Каховки поднимают сейчас вопрос о постройке моста через Днепр, о постройке железнодорожной ветки в город. И часть этих планов уже воплощается в чертежах, входит в график строительных работ 1939 года.

В нынешнем же году строится новый парк, расширяется стадион, улицы покрываются асфальтом...

* *

Население Каховки, состоящее в своем большинстве из колхозников, живет зажиточно и культурно. Стоит побывать на воскресном базаре районного центра, побывать среди обилия продуктов, выбрасываемых на рынок полновесным колхозным трудоднем. Здесь и мясо, и масло, и птица, и сало, и виноградное вино—все радует своим изобилием, своей дешевизной.

В прошлом году колхозники Каховского района получили в среднем на трудодень по

4 рубля деньгами. Колхозники колхоза им. Димитрова получили на трудодень по 9 рублей 47 копеек.

Окна маленьких домиков степной Каховки завешены чистенькими занавесками. За каждой занавеской своя отдельная человеческая жизнь, жизнь содержательная, материально обеспеченная.

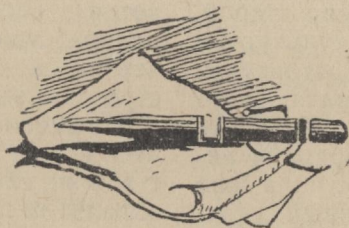
Семья колхозника Ивана Гаркуши заработала 11.840 рублей. Семья колхозника Григория Кобзаря получила за год 10 тысяч рублей день-

гами, много пудов хлеба, овощей, винограда..

* * *

...Нет больше сонной провинциальной Каховки.

Судьба Каховки—новой Каховки—типичная судьба обыкновенного сельского района нашей страны. Новый район, новая насыщенная человеческими радостями жизнь, которую дала населению района, как и всему народу нашей родины, великая партия большевиков, воплотившая в жизнь, под руководством товарища Сталина, самые смелые прозрения Ленина.

ВОНИ ЧЕСНО В БОЮ ПОЛЯГЛИ

19-й рік. Рік суворий і злий.
Над країною звисла тривога.
Інтервент і бандит лісовий
На країну пішли у облогу.

19-й рік. Дні тривожні були.
Старий Київ про це пам'ятає.
Десь за містом гармати гули,
То Зелений в Трипіллі „гуляє“.

А у Києві саме в цей час
Комсомольці збирались в губкомі.
Зустрічались вони вже не раз
І були уже добре знайомі.

І вийшов Ратманський, сказав:
— За республіку станьмо до зброї!
Комсомольців в загін об'єднав
І у бій їх повів за собою.

Вони йшли уперед до мети,
Через трупи ступаючи братні,
А десь там, за Дніпром, вороги
Посилали назустріч гарматні.

Раптом постріли стихли кругом,
Тільки глухо десь били у дзвони—
То Зелений сховався за бугром
Й підповзав до загону червоних.

Знову постріл і знов канонада,
Оточили бандити загін,
Довго дощ кулеметний ще падав,
Довго постріл гарматний гримів.

П'яний вітер ряди колихав,
І котилося сонце за обрій.
День, отруений кров'ю, згасав,
День багряний, сумний і холодний.

Хмари пасма спускали додолу,
І вив вітер, мов сурма в бою,
Там сини полягли комсомолу
За життя, за країну свою.

...Наче вчора гармати гули,
Де за владу звивались знамена.
Вони чесно в бою полягли,
Розбиваючи банду зелену!

КОЛИ ПРОСИПАЄТЬСЯ ПАРК

(ВЕСНЯНИЙ ПЕЙЗАЖ).

Сонна й глуха тиша. На барвистому зеленому килимі, схиливши віти, досипають останні хвилини кучеряві берези. Їх рясні срібнозелені листочки, немов мати дитину, спокійно колише тихий легенький вітрець. Неворухиться пишна зелена трава. Такий ніжний спокій використав і жук: він примостився під листочком кульбаби, зігнувшись від ранкової прохолоди теж спить солодким сном.

— Тьох! Тьох! Тьох! пронизав ранкову тишу дзвінкий голос солов'я. Його співи проносяться між гілками берез, сосен, каштанів і, як хвиля, котяться далеко—далеко по квітучому парку. До співу солов'я приєднуються інші голосисті друзі. І всі разом старанно виводять ранковий пташиний концерт.

Прорвавшись через завісу молочного світанку на вершинах гіллястих берез, полилися перші золоті струмені травневого сонця. Вони своїм щедрим і ніжним теплом лоскочуть і розбуджують кожну гілку, листочок, комаху. Крізь гіллясті дерева видніється прозоре голубе небо.

Разом із сонячними проміннями набігає пустун-вітрець. Він полегеньку розносить між деревами пахуче тепло. Чути запах свіжої соковитої трави. Краплинки ранкової роси сріблом блищать на сонці і вони як квасолинки поволі котяться по листочках, падаючи на землю, тають налету.

Здригнувшись від сну, обтрусилась кучерява береза. Вона, молода й соковита, нарядилась як дівчина в білий халат і чудову зелену косинку. Цю красуню недаремно полюбив невгамовний соловейко. На її вітах йому найкраще співати.

...Парк прокинувся, рано—вранці проснувся й жук. Він з просоння перелазить з листочка на листочок і шукає собі сніданку.

Серед берез на зеленій поляні видно скульптуру—піонер грає в горно. Він ніби закликає „Сюди!“ „Сюди!“ Разом з весною дихати на всі груди, разом з весною жити й цвісти...

Ю. БИЧКОВ

ПЕРЕД БУРЕЮ

(Е Т Ю Д)

Море, спокійне море, розкинулось синьою лінивою тушею в далечінь, а над ним—голубе небо, прозоро-чисте, таке ж велике і безкрає, як море. Ніщо не ворухнеться. Все завмерло навкруги, немов зачароване спокоєм.

В такі хвилини добре стати на прибережній скелі і дивитися в далечінь. Тіло наповнюється солодкою втомою, кам'яніє. Думки течуть повільною водою, як не свої, дихати стає так вільно, ніби тільки народився. В цій тиші чути, як б'ється серце в грудях, переповнених чистим повітрям. Втрачаєш почуття міри, часу, не пам'ятаєш, скільки ти простояв так, чи годину, чи хвилину, чи може й вік...

Ніщо не порушує цієї величній гармонії голубого повітря і синього моря.

Хіба на обрії з'явиться, ледве помітним чорненьким жучком, маленький пароплав. Спочатку не знаєш, що це таке: чи муха, яка зараз розправить крила й полетить, чи це просто так здеться.

І знову обрій, чистий, як оте повітря над тобою.

Зірветься камінь у кручу і з наростаючим шумом поко-

титься до води. І знову тихо. Тільки там, де прокотився камінь, повільно улягається стовп пилуки. Якби не ця пилука, то не втямиш, що сталося—таке все спокійне навкруги.

Непомітно на обрії з'явиться біленька плямочка; через декілька хвилин вона виросте в маленьку хмарку. Хмарка похапцем вибіжить ізза обрії, підніметься трохи над морем, зупиниться на мить, наче чекаючи когось, і повільно попливе по небу. Через деякий час на тім місці, де з'явилась хмарка, небо побіліє, а потім зафарбить свої краї в сірий непривітний колір.

Море здригнеться дихне свіжістю. Берег, розпечений денним зноєм, зашелестить листям дерев, непевно зашепоче подяку освіжаючому подиху велетня. Налетить вітрець, зашарудить прибережним піском, посилаючи на нього перші несміливі маленькі хвилі. Вони ростуть на очах, збиваючи де-не-де рідку піну.

Грайливо закрутиться в нестримному танку вихор, піднімаючи високо в повітря пісок, налетить на крутий берег і розіб'ється... Або рвонеться в

море і, ніби не зумівши розбуркали його, зачепиться кінцем за маленьку хвилю, спіткнеться і в безсилому гніві впаде в море й потоне.

Проходить іще трохи часу, — і море рівномірно посилає довгі шеренги великих хвиль на берег. Вони доходять до берега, падають, щедро розкидаючи срібні бризки.

Вітер вириває сухі бур'яни, пригинає додолу дерева, згинає гілля на них. І здається, дерева хочуть одвернутись од розтривоженого моря і шале-

ного вітру, захищаються зігнутим гіллям; а вітер налітає поривом, зло рве з них листя, піднімає високо в повітря і, вдосталь, награвшись кидає їх, як дитина кидає поламану іграшку. Листя крутиться, перевертається і безсило опускається вниз.

Море рокоче. Роздратованим звірем кидається на берег. Жалісно плачуть чайки. А воно сердито хмурить темно сірими хмарами чоло неба над собою...

СОФІЯ БЕРЖАНЕР

ПАМ'ЯТІ ГОРЬКОГО

Гаряче серце битись перестало,
Уста твої замовкли назавжди,
Криваві руки струни обірвали...
Та з нами ти! Не мертвий, а—живий!

Не знищив ворог геній твій чудовий,
Твій повний сили, твій могутній спів.
Живе велика правда і свобода,
Що їй життя своє ти присвятив.

Ти з дна життя людину вмів підняти,
Любив відважних соколів-людей,
Твій Буревісник—гордий і крилатий—
В серцях народу вільного живе.

В серцях народу вічно будеш жити,
Через віки він спів твій пронесе,
Величний шлях твій славою покритий,
Пісні твої—найкращі із пісень.

Зім'яв мерзенними руками
Велике серце ворог злий...
Нема тебе, та слово гостре з нами,
Нема тебе, та геній твій живий!

Спів соколиний, гордий увірвався,
Твій погляд, чистий, радісний погас,
А голос твій—натхнений і прекрасний—
Навіки буде жити серед нас!

Г. ЗЮЗЬ

ПРОМЕТЕЙ

*Блукав я по світу чимало,
носив і свиту і жупан...*

Т. Шевченко—„Сон“.

Якими дальніми шляхами
він пісню-думу не водив,
і що не мріялось ночами
без сну, без їжі і води?

Ходив кріпацькою землею,
народ уярмлений любив
огненним серцем Прометей
і звав рабів до боротьби.

Царя до ката поведуть!
О, слово віще, слово зрине...
Воно родило помсту—лють,
йдучи шляхами степовими!

Та покищо ідуть в кайданах
в Сибір невільники святі—

Горить у серці свіжа рана
і плачуть думи взаперті.

Не спиниш ока відпочити
в степу, в незамкненій тюрмі!
І скільки років скніти—жити?
Лежать піски, сухі, німі...

Вставали образи титана,
Що він, прикований до скель,
Не підведеться і не встане,
а груди рве йому орел.

Отак і ти, Кобзар великий,
У морі степових пустель...
І прилітав до тебе дикий
Хижак двуглавий злий орел.

Та не розбив звияжне серце
і волі-сили не зломив—
Воно живе, огненне, б'ється,
до світла рветься з віку тьми!

Я. СТАНИСЛАВСКИЙ

ДУМА ТАРАСА

На далеком пустынном берегу Аральского моря, среди голых песков сидел, набросив на плечи солдатскую шинель, Тарас Шевченко. Волны ритмично ударялись о большие, покрытые зеленоватой слизью скалы, и от этого было еще грустнее.

Долго сидел он, думая о милой Украине, о своих друзьях, и вспомнился ему один эпизод, который он никак не мог забыть, хоть было это очень давно.

* * *

...Зима была в этот год суровая. Снег выпал глубокий, и маленькие ветхие хаты утопали в больших, навешанных метелью сугробами. Тополи, как столетние великаны, покрытые пушистым инеем, застыли в прозрачном морозном воздухе. Почти в центре села стояла грязная, давно не беленная, с большим деревянным крыльцом, школа. Окна маленькие, покосившиеся, и отличалась она от других хат только тем, что была более обширной и запущенной.

Вблизи школы, около плетеного перелаза, стоял обледенелый журавль, час-от-часу скрипевший, когда набирали воду. Тринадцатилетнему Тарасу хорошо знаком этот колодезь — вот уже несколько месяцев, как он, необутый, обмотав ноги в тряпье, целыми днями носил в школу воду.

Во дворе школы было весело. Ученики забавлялись: кто лепил бабу, кто барахтался в снегу, радуясь, что вырвались из под розг жестокого дьячка. Тарас с завистью смотрел на своих сверстников, беззаботно игравших, и ему сделалось грустно. Как бы ему хотелось сесте за школьную скамью и читать книжки с рисунками, вместо надоевшего и непонятного псалтыря. Но это было недосыгаемо.

День клонился к вечеру. Яркое, почти багровое солнце, последний раз осветило слабыми лучами село и скрылось за далекими, засыпанными снегом, холмами. После тяжелой,

и непосильной работы, Тарас шел домой. Дом—не привлекал, но там его ждала любимая сестра—Яринка, единственная, которая его жалела и понимала. От воспоминания о ней его маленькое, но отзывчивое сердце, забилось чаще.

Хата, где он жил, скорее напоминала разрушенный сарай, нежели дом, и нельзя было себе представить что-нибудь более убогое. Окна—крохотные, с разбитыми стеклами. В дырах торчали тряпки. Низкие и косые двери, казалось, при малейшем движении вот-вот упадут. В этой хате он провел почти все свое детство. Сколько слез, обид и горя пришлось пережить ему тут за свою короткую, но суровую жизнь... После смерти отца, кажется, не было ни одного случая, чтобы мачеха встретила его приветливо: слышал он от нее только брань, упреки, угрозы.

Но больше всего он не любил, хитрого и лживого Степанка—мачехино сына. Раз Степанко украл у постояльца-солдата пятак, а когда спохватились, клялся и божился, что видел, как Тарас ночью уворовал у солдата деньги. Мачеха, желая оправдать сына, накинулась на Тараса, как ведьма. Степанко, встретив его, с ехидной улыбкой спрашивал:—Ты зачем у дядьки Ивана пятак стащил?—Тарас, недолго думая, влепил ему хорошую оплеуху; тот разревелся и пошел жаловаться матери.

...Тарас подошел к своему двору. Кругом было тихо-тихо, только где-то за селом, на кладбище, лаяли собаки. Он стоял и раздумывал: итти ему домой или не итти. Зная, что его ожидает дома, он решил побродить по селу.

Под ногами легко скрипел снег, а Тарас, закинув голову вверх, смотрел на желтую, все время преследовавшую его смешную луну.—А почему она идет за мной?—подумал он.—Кто ее катит по небу?—Но на эти вопросы ответа не находил. Вдруг из аллеи сада показалась карета, запряженная четверкой лошадей, и, звеня бубенцами, подкатила к широкому подъезду. Кучер, скинув с себя тулуп, быстро соскочил с козел.

Тарас шел к усадьбе, с юношеским любопытством рассматривая гнедых лошадей, кучера и залитые светом окна помещичьего дома. Он никогда не заходил в этот дом, но знал, что там должно быть очень красиво. Когда-то мельком он в окно видел эти чудесные картины, и после этого они ему не давали покоя.

Долго он стоял в нерешительности и думал зайти или не зайти. Потом, победив свой страх, открыл осторожно двери. В передней никого не было; из залы доносилась приятная музыка, веселый смех—это его надбодрило. Он прошел еще немного, открыл большую стеклянную дверь и стоял, раскрыв рот от удивления.

В зале было полно людей; одни танцевали, другие оживленно разговаривали. Около большой разукрашенной колонны сидел в массивном дубовом кресле, обитом зеленым бархатом, сам барин—Павел Васильевич Энгельгардт.

Тарас стоял, смущенно улыбаясь, и рассматривал большие картины в позолоченных рамах, столы, заставленные разнообразной снедью. Но это продолжалось недолго. Энгельгардт заметил Тараса, и лицо его побагровело. Он поднялся и окликнул слугу:—Эй, Иван, выбрось этого щенка вон.

В зале стало, тихо, все обратили взгляды на ободранного и смущенного мальчугана. Только теперь ему стало страшно. Лакей подбежал к Тарасу, дернул за руку и потащил к выходу. На дворе морозный воздух обжигал лицо, изо рта вырывались клубы пара. Лакей швырнул Тараса со ступенек в глубокий снег. Снег облепил ему лицо, растаял и капли воды, смешиваясь с чистыми, как утренняя роса, слезами, медленно покатались по лицу. Он поднялся, посмотрел на усадьбу и, грозя кулаком, сказал:

— Подождите, проклятые паны, вырасту—я вам этого не забуду.

* * *

С севера подул ветер, волны начали увеличиваться и с шумом ударялись о берег, рассыпая миллионы янтарных брызг. Далеко у солдатской палатки стоял фельдфебель и звал:

— Шевченко... Шевченко...

Ветер подхватил зов, принес его к берегу моря и прервал думы Тараса.

Ол. ГЛОБА

КАЛАШНИК

(Уривок із повісті)

В неділю люди виходили з церкви. Невгамовно калатали дзвони, дзеленькали дзвоники. Упрілий паламар старанно сіпав обома руками за мотузок, безупинно метелив ногою, що була встромлена в петлю, і зрідка поглядав із високої дзвіниці вниз на село.

Вся Володарівка потонула в густих деревах. Хіба де-не-де між рясним гіллям виглядали криші хат або витикались високі клуні гострими верхами. Люди сунули з обідні купками: по п'ятеро, по десятеро. Заможніші переступали з повагом, держачи в руках тернові ціпки і несучи білі проскурки.

Люди не поспішали. Ідучи, вони перекидалися між собою божим словом, розповідали про якесь чудо, що сталося на тім тижні в Троїцькім монастирі, перешіптувались про церковного старосту: бо он і баба Олітиха власними баньками бачила, як він гріб гроші з мідної тарілочки та ховав собі в кишеню.

Отак ідучи та розмовляючи, володарівці й не помітили, як їх наздогнав панський фаєтон. Баскі коні запінені швидко вклонялися дишлом у натовп, і він розступився. Закланялися лисі голови, закивали картузи, платки бабські аж до землі нагиналися, але пан Поволоцький навіть бровами не моргнув. Він, худощавий і тонкий, з гарно причесаним ріденьким чубом, сидів у фаєтоні, поважно розкидавшись, гордо покурював люльку і дивився зовсім не на селян, а кудись на чисте небо. Рядом із ним сиділа огрядна жінка. Вона помахувала віялом перед своїм носом, наганяючи на лице прохолоду.

Скоро фаєтон сховався між людьми. Велика курява від коліс і кінських копит знялася й заслонила фаєтон і тільки торохтіння коліс нагадувало, що панські коні помчали далі.

Незабаром фаєтон зупинився.

— Чого пан міг зупинитися?—питалися задні.

— З мужиками схотів порозмовляти. Напевне земельку хоче повернути мужикам, що заорав...—ехидно кинув володарівський багатій Коршун. Він підморгнув рижими бровами, поглядаючи на цікавих селян, і юркнув у натовп, прямуючи до фаетона.

Там, де зупинився пан, зачулася розмова. Хтось благуче хрипів, його перебивали інші голоси, а часом здіймався такий галас, що коні панські здригалися, намагаючись вискочити з кільця натовпу.

Побігли туди і задні. Пробували проштовхнутися наперед, але їх не пускали. Немов змовилася володарівська біднота: обступила фаетон і багатих не підпускає. Хто намагався пролізти, того відпихали знову назад, гримаючи:

— Чого претесь? Тут і без вас каша звариться. Не вашу ж землю заорав пан.

Тепер стало зрозуміло, що володарівці розмовляли з паном за ту землю, яку він заорав на тім тижні, не спитавшись громади. Поки селяни виїхала в поле засівати свої клиночки та смужечки, пан уже плугами межі зрізав. Володарівці і до волості скаржилися, і в пана ласки прохали—пан і говорити не хотів.

— Може хоч сьогодні дасть згоду пан...—говорили передні.

— Знайшли в кого льоду прохати!—злісно огризалися інші.

Хтось падав на коліна перед паном, благав:

— Паночку, змилуйтеся. У нас же діти...

— Паночку, мого чоловіка на війні вбито,—дорікаючим голосом говорила вдова Шкарупиха.—Семеро сиріт на моїй шії. Батечку, віддай землю...

Пан червонів, штовхав ціпком у спину погонича, гримав на нього, щоб рушав скоріше. Але декілька дебелих рук міцно тримались за обротьки; коні смикали фаетон, але не могли вирватися з дужих рук.

Та ось обличчя в пана ніби прояснилось, очі заіскрились і вступились у товстого чоловіка, що, мов той ведмідь, пробрався до фаетону. Це був сільський староста, на прізвище Бурдюк. Староста кричав, розмахував ціпком, загрожуючи вдарити того, хто посміє сперечатись з ним або з паном.

— Чого зібралися?..—гримав він.—Знайшли із ким розбазікувати. Марш по своїх хатах!—Він замахнув ціпком і оперезав шестидесятирічного Кожуха. Кожух поточився й упав на землю.

— Чого б'єшся?—закричали володарівці в один голос.

— Ми з паном розмовляємо!.. Земельку свою хочемо відібрати.

— Заберите их, староста,—наказав пан Поволоцький.— Никакой землі они не получат. Земля моя, законная.

Мов рій бджіл, загудів натовп. Хитнувся в один бік, в другий і знов завмер на місці. А тут і ще пані підкинула в полум'я сухого хмизу.—Свиньї,—сказала вона.—Не розуміють, с кем розговаривають.

До фаєтона пробрався високий парубок Калашник. Це був сміливий юнак, ніколи ні перед ким не поступався, завжди ходив нахмурившись. Калашника всі боялися, однак і поважали, бо він любив правдою жити, захищав бідноту. Він декілька раз ходив у Крим із чумаками, бував у Москві, Одесі, заробляв гроші на Волзі. Коли повернувся з заробітків додому, ще дужче помужнів, курих зігнуто люльку і носив кашкет на боку. Він любив розповідати володарівцям різні пригоди, які траплялися в його житті, і його з охотою слухали селяни. Поява Калашника біля фаєтона підбадьорила володарівців, Всі ступнули наперед, стиснулися ще густішим кільцем, насупили брови.

— Ти що тут, свої права наводиш? — сказав Калашник, підступаючи до старости.—Медаль мідяну заслужити хочеш? Проти народу йдеш?

Староста зблід від злості, потім почервонів, мов доспілий перець, насупився й замахнувся ціпком на Калашника. Та в цей час хтось позаду затримав руку старости, промовивши:—Не смій бити, він правду говорить!

Це був Тополя Карпо. Він стояв білий, як крейда. Губи його тремтіли, очі швидко бігали. Старосту мов хтось окропом ошпарив. Він крутився, наче той ведмідь у пастці, і кинувся на Тополю. Але й на цей раз старості не пощастило зігнати свою злість, бо великий залізний ціпок Калашника оперезав старосту посеред голови. Важке тіло повалилося на землю, кров змішалася з пилюкою.

— Що, і тобі всипати?...—підступаючи до пана Поволоцького, запитав Калашник.—Говори, віддаси землю нашу?

— Уйди прочь!—сказав пан. Він не знав, що робити, до кого вдатися по допомогу. Вихопивши з кишені револьвер, пан випалив ним над натовпом. Злякавшись пострілу, натовп замішався. Дехто відсахнувся від фаєтона, дехто застиг на місці, а коли Калашник вигукнув: „Бийте панів, бийте!“ і своїм ціпком зачепив пана по ребрах, володарівці загули й кинулися на фаєтон.

Одні тягли пана за штани, другі за шиворот, треті возилися з товстою панею: кожному хотілося поштурхати жирну пані або обмацати ребра довготелесому панові.

Поки з панів вибивали тельбухи, Карпо, Митяй і Калашник вискочили з натовпу, сіли на панські коні і понеслися з села до економії. Фаєтон підскакував на грудках, коні мчали,—одна курява лишилась позаду.

...Вечоріло. На заході над панською економією високо здіймалося червоне зарево. Горіли комори з хлібом, скирти соломи, сіна. Вогненні руки простягалися аж до хмар, здавалося, ті хмари теж спалахнуть, і тоді займеться вся земля, весь світ.

Виталий ЗГУРСКИЙ

ЦАРСКАЯ МЕСТЬ

(Исторический очерк)

Говорят, большое горе в дружбе с молчанием. В этом есть крупица правды. Серые, мрачные равнины Петропавловской крепости, вмещавшие в себе океаны человеческого горя, казались надиво спокойными, молчаливыми. Даже с внешней стороны, оттуда, откуда докатывались до крепости признаки ровной столичной жизни, дымка таинственного молчания и неизвестности окутывала угрюмые, местами заросшие зеленым бархатом мха, неприступные стены.

В эту гробницу привезли допрошенных Николаем и следователем Левашовым участников событий 14 декабря. Их разместили в отдельных камерах, сырых и холодных. Лишь изредка, уступая настойчивым просьбам узников, в одной камере помещали двух человек. Так самый молодой и горячий Михаил Бестужев-Рюмин, один из пяти впоследствии казненных, боготворивший Сергея Муравьева, добился того, что их не разлучали до самой смерти.

Часто скрипели замки в дверях камер и раздавался хриплый, спившийся голос:

— Выходи на допрос!

Узники инстинктивно сжимались, стараясь сделаться меньшими, незаметными, а потом, после нового напоминания о допросе, медленно выходили из одиночек.

Царь сидел за столом, копаясь в бумагах, когда к нему ввели арестованного Каховского. Приведенный поздоровался. Николай не ответил. Он поднял мутные глаза, кивком головы предложил сесть. Жандармским чинам дал знак удалиться.

— Каховский, скажите, что привело вас к этому мерзкому заговору против отечества? Скажите все! Не забывайте, что перед вами государь, в руках которого кара и пощада. Скажите все, памятуя, что я не меньше огорчен происшедшим, чем вы!

Николай подпер рукой подбородок, приготовился слушать. Каховскому показалось, что в глазах государя блеснула искра доброты и сочувствия. Это немного успокоило его. Он смело и с жаром, порой довольно резко,

начал говорить о бедствиях родины, об ужасном положении народа. Он говорил, что Россия, не в пример западным державам, очень медленно выходит на столбовую дорожку цивилизации и прогресса, что государи русские после Петра Первого очень мало делали для блага своих подданных.

— Во многом вы правы, дорогой мой, — сочувственно вставил Николай. — Но к чему же этот дикий заговор, убийства, выступления против царя, который не меньше вас тяготится судьбой отечества? Как вы, добрый человек, любящий родину, могли решиться на такие действия? Расскажите что-нибудь о себе, о своей жизни.

Каховский, еще больше тронутый вниманием Николая, сейчас говорил о несчастиях, неизменно сопутствовавших ему в жизни, о своем одиночестве, о том, как он, заброшенный и забытый, в поисках смысла жизни вступил в тайное общество и сделался заговорщиком против царя.

На глазах Николая показались слезы. Он смахнул их мягким, беленьким платочком. Каховский веря в искренность и сочувствие государя, тоже заплакал. Разве он мог тогда знать, что эти слезы притворны?

Отставного гвардейского капитана Якушкина допрашивал следователь Левашов. Некрасивый, с широкими бровями и закрученными кверху усами, следователь вызывал к себе резкую антипатию, когда улыбался, гримасничал, притворялся ласковым. Чтобы получить от допрашиваемого необходимый для дела материал, Левашов спрашивал издалека, начинал с вопросов, не имевших никакой связи с теми, которые могли его интересовать. Но делал это так неловко, что допрашиваемый сразу понимал, какие факты в действительности интересуют следователя, и отвечал прямо, без обиняков, что, конечно, не могло не раздражать судебного чиновника. Тогда следователь переходил к прямым вопросам.

— Что вы делали в тайном обществе? — спросил Левашов Якушкина.

— Я более всего был занят отысканием способа уничтожить крепостное право в России.

— Как же вы смели мечтать о том, что подвластно только его величеству?

— Приходилось нам думать, потому что его величество об этом не думал.

Вдруг массивные двери отворились, и Якушкин увидел перед собою большую страшную фигуру императора. Николай сел в тяжелое кресло, велел Якушкину подойти к нему и начал допрос:

— Что вас ожидает на том свете? Проклятие. Я не хочу вас окончательно губить, я пришлю к вам священника.

Растерявшийся Якушкин не нашелся что-либо ответить.

— Что же вы ничего не отвечаете мне?—холодным, неприятным голосом продолжал царь.

— Что вам угодно, государь, от меня?

— Я, кажется, говорю довольно ясно. Если вы не хотите губить ваше семейство, то вы должны во всем признаться.

Помолчав минуту, Якушкин ответил:

— Этого я не могу сделать. Вступив в тайное общество, я дал честное слово не называть никого.

Глаза Николая от бешенства налились кровью.

— Что вы мне толкуете о вашем мерзком честном слове!—закричал он вне себя.

Но допрашиваемый настаивал на своем:

— Назвать, государь, я никого не могу.

Тогда Николай отступил на шаг, протянул руку вперед и с гневом произнес, обращаясь к жандармам:

— Заковать его так, чтобы он пошевелиться не мог.

Якушкин опустил глаза. Этого от государя он мог ожидать. После допроса его отправили в крепость с собственноручной запиской Николая I:

„Присылаемого Якушкина заковать в ножные и ручные железа; поступать с ним строго и не иначе содержать, как злодея“.

Участников событий 14 декабря судил верховный уголовный суд. В действительности же приговор был заранее предрешен главным судьей—Николаем I.

Царь все же устроил судебную комедию. Председателем следственной комиссии он назначил военного министра Татищева, человека небольшого ума и безличного. Из членов комиссии Чернышев, Левашов, Голенищев-Кутузов и Потапов зарекомендовали себя бессердечием и подобоострастием. Член комиссии князь А. Голицын славился ханжеством, Д. Блудов—либерализмом на словах и трусостью на деле.

В небольшой комнате заседаний верховного уголовного суда, вокруг длинного стола, заваленного следственными материалами, сидели толстые туши судей. Они по одному вызывали на допрос обвиняемых в измене царю и отечеству. Лениво задавали вопросы, часто даже не слушая ответов, обращались с подсудимыми фамильярно,

— Все рассказал, Пестель?—спрашивает, с огоньком в сердитых голубых глазах, начальник III отделения Бенкендорф после того, как руководитель Южного общества Пестель окончил показания.

— Все, что мне известно, что смею говорить под присягой.

— А не врешь?

Впрочем так разговаривали не только с Пестелем.

За несколько дней перед судьями прошел 121 обвиняемый. Из них пятеро приговорены к смертной казни, 88 человек сосланы на каторжные работы, 15 — на поселение. Трое приговорены к ссылке на житье в Сибирь, а 9 отданы в солдаты.

Теперь коронованный палач почувствовал облегчение. 14 декабря... Сенатская площадь... Милорадович... Негодяи, посягнувшие на престол,—все это продолжало занимать Николая. Но сейчас он знал, что скоро со всем этим можно будет покончить, кучка смельчаков перед богом и короной ответит за свои дерзания.

В этот период Николай, как и в разгар следствия, целыми днями просиживал в своем служебном кабинете, припоминал отдельные детали из показаний декабристов, улыбался в подстриженные усы, когда ему в голову приходили собственные уловки, при помощи которых он искусно втирался в доверие своих жертв, сердито насупливал большие, тщательно прилизанные брови, когда восстанавливал в памяти спокойный, невозмутимый взгляд Пестеля, ровный голос Сергея Муравьева или дерзкий ответ Якушкина.

— Господи, дай мне силы уничтожить их! — восклицал самодержец громко и поднимал к потолку большие свинцовосерые ястребиные глаза. Эти глаза Герцен называл зимними. В самом деле, от них веяло пронизывающим до костей, слизистым, змеиным холодом. Потом он вскакивал, быстрыми шагами приближался к трюмо, обрамленному в золото, рассматривал в нем выхоленное лицо, стремительно бегущий назад лоб, большую, развитую вместо черепа нижнюю челюсть, которая выражала жесткий характер и тупую мысль.

— Да, я их уничтожу! — мысленно возвращался царь к своим жертвам и предвкушал удовлетворение злодеянием, которое так скоро совершит. — А перед этим надо укатить в Царское, подальше от виселиц, от крови, чтобы не запятнать в ней руки государя всероссийского...

Накануне казни Николай уехал в Царское Село и возвратился оттуда, когда все совершилось.

Белая июльская ночь голубым шлейфом нависла над Петербургом. Как две капли воды, она была похожа на другие летние ночи, такие же светлые и хорошие. Но эта была ночь на 13 июля 1826 года, последняя перед казнью пяти смельчаков — декабристов.

В стороне от Невского, от шумных улиц еще не уснувшей столицы, в сырых равелинах Петропаловской крепости пять обреченных ожидали роковой минуты.

Сторожа, которым комендант крепости Сукин приказал строго-настрого наблюдать за осужденными, то и дело заглядывали в камеры через „собачку“. Они видели, как

Пестель неровными шагами измерял камеру из одного угла в другой. Он наверное думал о крушении благородных надежд, о жестокости царя, об угасающей жизни, которую через несколько часов отдаст за будущее отечества.

В другой камере, слабо освещенной фонарем, Сергей Муравьев писал прощальное письмо к брату.

„Я испросил позволения написать к тебе сии строки, как для того, чтобы побеседовать с тобой, с другом души мой, товарищем жизни, верным и неразлучным от колыбели, также особливо для того, чтобы побеседовать с тобою о предмете важнейшем. Успокой милый брат, совесть мою на твой счет...“

Он писал долго, по несколько раз перечитывая написанное, и закончил письмо словами:

„Прощай, милый, добрый, любезный брат и друг Матюша. До сладкого свидания!

Сергей Муравьев-Апостол“.

Самый молодой из приговоренных к казни, двадцатидвухлетний Михаил Бестужев-Рюмин, несколько суток перед этой последней ночью не мог спать. Едва он смыкал глаза, как страшные кошмары начинали давить его. Какие-то чудовища, с большими волосатыми лапами, приближались к его шее, к лицу. Михаил вздрагивал и просыпался. „Может быть, это смерть“,—думал он. „А жить так хочется, жить так интересно. За что они убивают нас?“

За стенами крепости прозвенели тягучие удары церковного колокола. Тюремный священник начал последний обход. Он по очереди заходил к каждому из осужденных со „святыми дарами“. Снова ударил колокол. В коридоре послышались шаги, топот, какой-то необыкновенный шум. Звенели цепи, в которых вывели пятерых приговоренных к казни. В противоположной стороне коридора отворилась дверь. Заговорил Рылеев: „Простите, братья, простите!“ Они обнялись и пошли, сопровождаемые священником и караулом, к месту казни.

На эспланаде перед крепостью выстроились гвардейские полки. Сюда же вывели немалое количество узников из крепости. На кронверке, как бы для того, чтобы рассеять тягостное впечатление, навешанное казнью, играла музыка Павловского полка.

Пять виселиц были приготовлены. Возле них сновали два палача, с нетерпением ожидавшие жертв. Гренадеры привели осужденных и предложили им, в ожидании церемонии, сесть на траву. Они сели и тихо разговаривали между собою. Подошел священник и дал напутствие, которое принял также и лютеранин Пестель. Священник начал

утешать Рылеева, но тот взял его руку, поднес к сердцу и сказал: „Слышишь, отец, оно не бьется сильнее прежнего. Я спокоен.“

Кто-то из осужденных поднялся и сказал:

— Ну, чего еще ждать, пойдете!

Тут им связали руки и на головы одели мешки. На шею прицепили аспидные доски с именами и виной „преступников“. Потом всех одновременно взвели на эшафот, поставили на расстоянии полуаршина друг от друга. Палачи, не снимая цепей с ног, надели на шею осужденных петли.

Распорядитель казни—генерал Чернышев дал знак, и палачи оттолкнули скамейку. Но тут даже привыкшие к подобным зрелищам убийцы должны были содрогнуться: двое осужденных повисли и извивались в предсмертных конвульсиях, а трое других—Рылеев, Муравьев и Каховский—оборвались, с большой высоты упали на помост и сильно ушиблись. Один из упавших, кажется Муравьев, проговорил:

— Бедная Россия! Повесить даже не умеют!

Среди зрителей прокатился ропот. Жандармы рыскали в толпе.

Рылееву досталось больше других. Он провалился во внутрь эшафота. Мешок сполз с его головы, видны были окровавленная бровь и кровь от ушиба за правым ухом. С трудом приподнялся на ноги, обвел гневным взглядом вокруг и, увидев празднично разряженного генерала Кутузова, обратился к нему:

— Вы, генерал, вероятно приехали посмотреть, как мы умираем. Обрадуйте вашего государя, что его желание исполняется: вы видите, мы умираем в мучениях...

Кутузов покраснел, растерялся, а потом крикнул палачам:

— Вешайте их скорее снова!

Это возмутило спокойный предсмертный дух передового заговорщика, который вылился в убийственный ответ царскому лакею:

— Подлый опричник, тиран. Дай же палачу твои аксельбанты, чтобы нам не умирать в третий раз!

— Несчастные!—вырвалось снова из толпы, слышались вздохи сочувствия. Палачи быстро приготовили петли, вторично взвели осужденных на эшафот и опрокинули скамейку. На этот раз повисло еще трое тел.

Через полчаса зрители медленно расходились. На горизонте подымалось большое красное солнце. Оно бросало окровавленные лучи на Петербург, на Россию...

* * *

Совершилось убийство, стража разомкнула кольцо, сдерживавшее публику, и любопытные приблизились к тру-

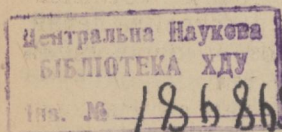
пам. Все было погружено в мертвую тишину. Затем палачи сняли повешенных и отнесли в крепость. Здесь их сложили на телегу и приказали извозчику везти на Васильевский остров.

Медленно постукивая колесами о булыжник, телега везла упрятанные от народа, прикрытые брезентом трупы казненных. Так позднее царские палачи потащат в телеге останки растерзанного толпой Грибоедова, злодейски скрываясь от глаз народных, холодной зимней ночью повезут в глухой монастырь тело убитого Пушкина. Не первое и не последнее преступление в ряду тяжких злодеяний царя!

Когда телега под'ехала к Тучкову мосту, из будки вышло несколько вооруженных солдат.

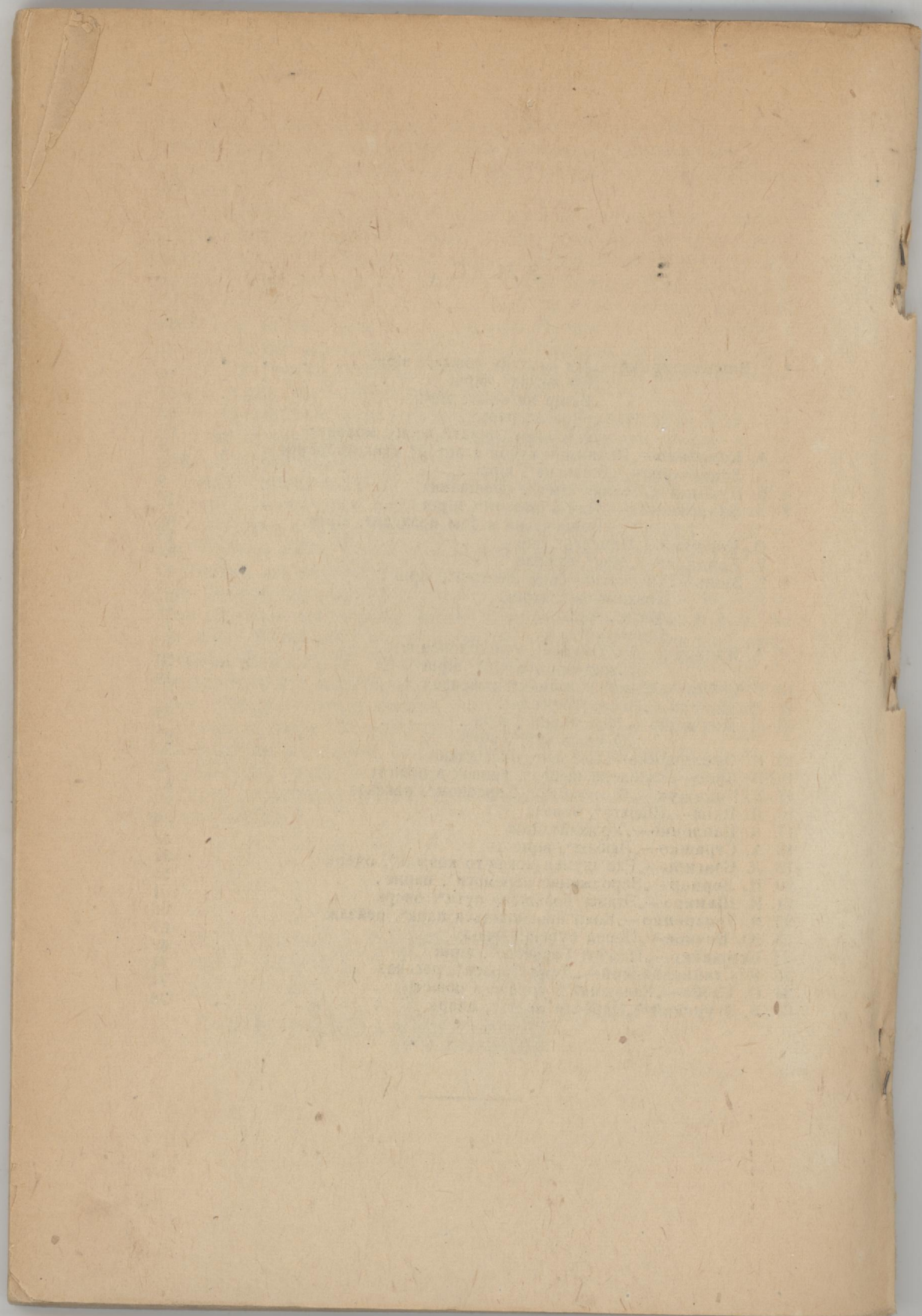
— Слезай!—грубо предложили они извозчику. Тот сначала не соглашался, но его стащили с телеги силой и усадили в сторожевую будку.

Через несколько часов солдаты возвратились с пустой телегой. Извозчику заплатили и строго приказали никому не говорить о случившемся. По велению Николая I место погребения пяти декабристов сохранено в тайне. Где похоронены мужественные герои, неизвестно донине. Некоторые петербургские обыватели рассказывали, что декабристов зарыли на устроенном для животных кладбище на острове Голодай, что частный пристав Васильевского острова Забудский, охраняя место погребения, пускал на Голодай своих коров, которых пасли переодетие полицейские. Другие утверждали, что тела брошены в Неву и унесены в море. Коронованный палач боялся своих врагов даже после их казни. Ведь мертвые тоже могут сражаться, подобно легендарному испанскому рыцарю, с охладевшим группом которого легионеры разбили ненавистных насильников.

З М І С Т

	Стр.
1. Й. Вишневецький—„Ми слухали вождя“, вірш	7
„На лижах“, вірш	16
„Вечір на селі“, вірш	37
„Лірика“, вірш	49
„Ідемо зустрічати весну молоду“	60
2. А. Кривенко—„Поднімем кубок золотой“ стихотворение	8
3. А. Захарченко—„Вітчизна“, вірш	8
4. В. Нужний—„Велика сім'я“, оповідання	9
5. А. Задорожний—„Йдуть колони“, вірш	12
„Вони чесно в бою полягли“, вірш	65
6. О. Кокошко—„Присяга“, вірш	13
7. В. Бондарев—„Мая“, новела	14
8. Г. Зюзь—„Ти ростиш сади шовкові“, вірш	17
„Товаришеві“, вірш	22
„Мати“, вірш	36
„Прометей“,	70
9. А. Кучерук—„Раставань“, стихотворение	18
„Ніжно-синій вечір“, вірш	30
10. Г. Себко—„Живий источник“, новелла	19
11. М. Попель—„Пеони“, новела	23
12. М. Донченко—„Над морем“, вірш	28
„О краю мій!“, вірш	54
13. П. Омельченко—„Подвиг“, оповідання	36
14. В. Квас—„Знайдене щастя“, уривок з повісті	38
15. В. Полищук—„В степи под Херсоном“, розказ	41
16. Д. Пліш—„Відвага“, новела	45
17. Д. Павленко—„Урожай“, вірш	48
18. А. Страшко—„Люблю“, вірш	50
19. Л. Совгирь—„Где шумел когда-то ковыль“, очерк	52
20. Н. Лернер—„Зародження перемоги“, нарис	55
21. И. Шапиро—„Этапы большого пути“, очерк	61
22. Я. Токаренко—„Коли просипається парк“, пейзаж	66
23. Ю. Бичков—„Перед бурею“, етюд	67
24. Бержанер—„Пам'яті Горького“, вірш	69
25. Я. Станиславский—„Дума Тараса“, розказ	71
26. О. Глоба—„Калашник“, уривок з повісті	74
27. В. Згурский—„Царская месть“, очерк	78

Редакційна колегія: Г. ЗЮЗЬ,
І. МАХИНЬКО,
О. ПОЛТОРАЦЬКИЙ,
І. ШАПІРО.

Уповнов. Хароблліту № 3—12707. Зам. № 238. Тираж 350, 5¹/₂ друк.
аркуша. Знаків у друк. аркуші 92 тис. Р. 62х94. Здано в типолабораторію
19/IV-1939 р. Підписано до друку 29/IV-39 р.

Типолабораторія Українського Комуністичного Інституту Журналістики.

